

София, ноемврий 1943 г.

Илюстрация ИРИНДЕНЬ

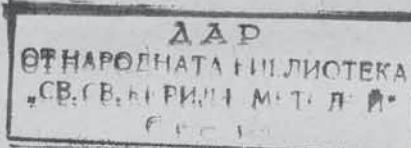
О'БОЗЕ ПОЧИНАЛИЯ ЦАРЬ-ОБЕДИНИТЕЛЬ БОРИСЪ III.

СВОД НАТЕЖИ
ПРЕСА ТЕХНИЧЕСКА
ДИЛЕГЕНД ПЛАСА
ФЕДЕРАЦИЯ
LA PRESSE TECHNIQUE ET PERIODIQUE

Съдържание:

1. Македонското поклонение — К. Хр. Соб.
2. Мише Развигоровъ — Л. Томовъ
3. Щипъ и Щипско за своя синъ М. Развигоровъ и другарите му
4. Отъ София до Св. Наумъ — Дейкова
5. Ревизионната чета въ Битолския революционен окръгъ — Хр. Настевъ
6. Евстатий Аврамъ Чальовски
7. Кузо Манякски — Г. Христовъ

Съобщение на Ръководното тѣло

1. Всички членове на „Благотворителния посмъртен фонд“ да се отчетатъ. Последниятъ смъртенъ случай е 174.
2. Ръководното тѣло по редъ причини отлага свикването на конгреса, обаче дружествата могатъ да си избератъ делегати (съгласно чл. 40 отъ устава).

Илюстрация Илникъдсъ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ – СОВИЧДНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телефон. 2-19-32 — Чекова сметка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отделение брой 12 лв.

Спомението е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвещение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

МАКЕДОНСКОТО ПОКЛОНЕНИЕ

Цѣла Македония затрепера отъ скръбъ по своя Освободител. Села и градове заридаха: толкова бѣше Той почитанъ и обичанъ, толкова силно бѣ легналъ на сърцето на всички. Скжъ членъ на всѣко българско семейство, вдѣхновител и покровител, утѣха и радостъ, ангелъ-хранител на цѣль народъ, Царь Борисъ III бѣ грабнатъ въ облаците, — както е казано въ евангелието — и потопи въ тѣга всѣко българско сърдце. А тѣ, македонските българи, очакваха Го, надѣваха Mu се да ги посети, да Go видятъ и да Mu засвидетелствуватъ своята обичь, своята дѣлбока почитъ. Малцина бѣха щастливци, които имаха високото щастие да Go посрѣщнатъ въ своя домъ, да пламнатъ отъ чрезвично щастие и да манифестира своя вѣзоргъ, своята гордость и радостъ, че иматъ за свой царь и владетель най-достойния отъ достойните Богопомазани вождове, народни избраници, които много рѣдко се раждатъ и оставятъ следъ себе си следи, които ще се помнятъ и ще се възпѣватъ отъ поколѣнія. Щипяни и скопяни бѣха едини отъ рѣдките щастливци да Go видятъ по-между си и да полуздѣятъ отъ пламъка, съ който Неговата особа възпламени тѣхните души и тѣ Mu отадоха всичкото свое внимание, цѣлата своя радостъ и велелепие. И всички други градове завиждаха на Щипъ и Скопие и Go очакваха и се надѣваха единъ денъ да се мѣрне и между тѣхъ, макаръ и бѣгло, какъто е случаятъ съ Свети Николската гара, които бѣ посетилъ 16—17 дни преди отъ никого не подозираната Негова кончина. Селянинъ оре своята нива. Спира предъ него спретната кола и слиза воененъ, който се здрависва съ него и го заразпитва за поминъка на народа, за берикета и за всичките негови коннези. Оплаква се селянинътъ отъ Свети-Николската гара, че тази година Богъ не е билъ твърде щедъръ къмъ овче-полци. Вънъ отъ това и властите настояватъ за жито, за вѣлна и за много други неща.

— Ехъ, трѣбва да се помага, да даде всѣки отъ плода на своя трудъ, заставява го непознатиятъ гостъ.

— Но и ние нѣмаме и ще дойде денъ, когато ще страдаме.

— Нѣма да страдате, защото дѣржавата е ваша и тя не ще остави своите граждани да гладуватъ. Ще ги подкрепи на общо основание, както е подкрепляла всички.

Сбогуватъ се.

Тамъ нѣкѫде овчарчета и говедарчета пазятъ своя добитъкъ и се притичватъ да видятъ непознатия.

— Когато видите Вашия царь, какъ ще постѣжите?

— Ще викаме ура!

— Викайте де!

И тѣ извикватъ съ всичката сила на младенческия свой пламъ.

Дава имъ по нѣкоя монета, качва се на колата и Си заминава, повелявайки имъ да кажатъ въ селото, че сѫ видѣли българския царь, и се изгубва, тѣй както бѣ се появилъ и после изчезнала самиятъ Исусъ Христостъ на втория денъ следъ възкресението Си предъ двамата ученици Господни въ Капернаумъ.

И затичали децата за селото луди отъ радост и съобщили своето щастие, че сѫ видѣли Царь Борисъ III. Разнася се новината изъ цѣлата околност и всички считатъ себе си щастливи, че все пакъ Царьъ ги е споходилъ, хранейки надежда, че въ недалечно бѫдаше ще ги посети и явно, официално.

Това бѣ царь Борисъ III за македонския българинъ — въжделена мечта, величайше щастие.

И заради това тѣгата по неговата кончина бѣ тѣй неизразима, толкова дѣлбока, съкрушаща.

7 дневното изложение на тлѣнните Mu останки доведе хиляди поклонници отъ Македония, еднакво както и отъ другите български центрове. Да би имало възможностъ, всѣки би дошълъ да Go види, да Mu се поклони. И следъ погребението Mu, пратеници отъ всички македонски краища се явяватъ на поклонение съ скжъ спомени — вѣнци отъ неувехващи цвѣти, които навѣки ще свидетелствуватъ дѣлбоката печаль на недостигнатото щастие — да видятъ живъ своя идолъ, своя кумиръ.

Бѣха представили вѣнци, художествено изработени отъ чисто сребро, градътъ Скопие, Скопските професионални организации, скопските жељезничари, градъ Битоля, Струмица, с. Баница — лобното място на знаменития Гоце Дѣлчевъ.

Изложени сѫ и вѣнци — отъ руските емигранти въ България, отъ гр. Добричъ, отъ с. Радуилъ, Самоковско.

Бележитъ по своята величина, по чудно красива изработка, по своята скжъоценность остава поднесения отъ македонските българи вѣнецъ.

8. X. Вечеръта пристига съ влака една многообразна македонска делегация — 500 пратеници

отъ всички околии на Македония. Пъстра картина. Младежи и старци, маже и жени, въ най-разнородни, живописни народни носии, на 9-ий сутринята взиматъ трена за Рилската света Обител.

Следъ 4 години българитъ ще празнуватъ 1000 годишнината отъ смъртта на великия Рилски пустиннослужител.

Самиятъ изборъ на това дивно място за пребиване и за служба Богу и народу си показва художествено живописния, поетичния и философско-религиозния усътъ на знаменития отшелникъ, прекаралъ цѣлия си животъ въ постъ и молитва за спасение на българския народъ, който е тържалъ въ разплохъ и преживявалъ крайно трудни времена.

Цѣли 10 вѣка покровителътъ на бълг. народъ е събиралъ въ светата своя обителъ поклонници отъ всички кѫтове на българската земя. Царе и патриарси, търговци и земедѣлици, бедни и богати, здрави и болни тукъ сѫ идвали да просятъ благословия и благодать отъ Рилския чудотворецъ. Свето място. Иерусалимъ за българския народъ. Мѣсто за отдихъ и покой, място за молитва и смирене. Самата му природа, чудно красива, омайваща. Обграденъ отъ всичките си страни съ величествени вѣчнозелени колоси, запазенъ отъ всѣкѫде отъ вѣтрове, оросяванъ отъ водите на Друшавица и Рилска река, макаръ и на голѣма височина надъ морското равнище (1400 м.) тукъ рѣдко бушуватъ свирепитъ зимни вѣтрове, а лѣтото и есенята предлагатъ всичките прелести, които излъчва тая изполинъ. източникъ на кристално чистъ вѣздухъ, напоенъ съ аромата на безбройни цветя и билки, съ есенцията на безбронднитъ борови и иглолистни дървета, чиято величественостъ омайва всѣки посетителъ. Самата му сграда, разяваша съ своята величина и архитектура, съ своята импозантностъ и таинственостъ, съ своите багри, внушава срѣдъ своите обитатели и посетители религиозно настроение, молитвено предразположение.

Неугасващъ свѣтилникъ, издигнатъ въ центъра на българската земя, Рилскиятъ манастиръ е служилъ за звено всрѣдъ българитъ отъ всички наши краища. Тукъ сѫ се срѣщали българи отъ Тулча до Охридъ, отъ Дунавъ до Егейа. Тукъ тѣ сѫ идвали на поклонение предъ мощите на великия български светецъ, отъ тукъ сѫ черпили упование и надежда за по-свѣтло бѫдеще българитъ, еднакво притискани отъ духовни и политически поробители.

Самъ Богъ е наредилъ това място за земно и надземно жилище на великия покровителъ и крепителъ на българския духъ. И както хиляда години до днесъ, така и хиляди години за напредъ Рилскиятъ манастиръ ще служи за свѣтилникъ, който отъ днесъ нататъкъ ще съчетава силата и славата на българското духовно и политическо величие въ лицето на свети Ивана Рилски и на Царя освободител и обединител на бълг. народъ.

Мѣдъръ и предвидливъ презъ цѣлия свой животъ, Царь Борисъ III най-мѣдро завѣрши своя земенъ путь съ гениалното му нареждане да почиватъ неговите останки въ светата Рилска Обител. И отъ днесъ нататъкъ едно повеление, една мечта се налага на всѣки българинъ — да се поклони предъ светата паметъ на най-великия съз-

дания, които българскиятъ народъ е сътворилъ — на великия Светия и на мѣдрия нашъ Царь.

Нека се обсѫдятъ, дорде е рано, мѣрките, които трѣбва да се взематъ още днесъ, за да може Рилскиятъ манастиръ да даде възможностъ на всички желащи да го посетятъ, а тѣ сѫ хиляди и милиони поклонници, еднакво възвеличаващи и Светията и Царя.

Пжтуването до манастира колкото приятно толкова е и трудно. На Софийската гара още треньтъ е претъпканъ съ пѣтници, а изъ всичките гари селяни и граждани се тѣлпятъ и мѣжно намиратъ място изъ претоварените вагони.

На гара Кочериново, при промѣна на влака отъ широко въ тѣснолинейна желѣзница, едно блѣскане, едно надпрпускане, което много не ни препоръчва. Мощта на тѣснолинейните машини наречени „чайници“, не позволява повече отъ 7—8 вагончета, отъ които 2—3 само покрити. При гара Рила нова сѣмъна: пжтьтъ е стрѣменъ — разлика въ височината до манастира достига хиляда метра. При сухо време могатъ да се впрѣгнатъ до 5—6 вагончета, а при влажно 3 най-много 4. Тукъ, при с. Рила ново препускане. Влака управлява най-всичиятъ машинистъ, — гаранция, че пжтуването ни ще бѫде безмятежно. Но тръгваме съ голѣмо закъснение, затова пристигаме и късно — въ 6 вмѣсто въ 5 часа.

Манастирътъ цѣлъ феерично освѣтенъ.

Дворътъ му гъмжи отъ посетители, а и число то на новодошли сѫ не е малко. Обрѣщаме се къмъ ключаря за стаи. И почва едно слизане и качване по високите стълби и обширни чардаци — отъ едната на другата страна на сградата. Опредѣлятъ ни една стая — до като се изкачимъ, тя се заема или е била заета отъ други. Висимъ следъ това на двора уморени, кепнали.

Не би ли могло да се сложи по-голѣмъ редъ въ това отношение, та да се спести умората и негодуванието у посетителите? Единъ вѣщъ квартиръ-майсторъ би билъ въ положение да знае колко и кои стаи сѫ свободни, колко събира всѣка една отъ тѣхъ и да отрежда почти веднага новодошли. Пѣкъ и кога е билъ тоя напливъ отъ поклонници, непрекъснатъ и изобиленъ?

Всѣки гледа, докато времето позволява, да изпѣлни своя дѣлъ, да задоволи своето вътрешно чувство — да се поклони предъ мощите на Светията, предъ гроба на великия Царь.

Най-после, къмъ 9 часа ни настаняватъ въ уютни стаи — чисти, спретнати, съ кревати. Много нѣща бѣхме чули за манастиря, но нека ни е позволено тукъ да изразимъ своето удивление отъ реда и чистотата въ цѣлото помѣщение. Обилно електричество цѣла ноќь освѣтия всички заети стаи. Грамадни водни струи непрекъснато денъ и ноќь отвличатъ нечистотите. Самиятъ дворъ и вънъ отъ него — чисто, спретнато, пометено — да е драго всѣкому да гледа. Всичко това говори, че една здрава, вѣща дѣница управлява това грамадно общежитие и че слогата, която цари между братята монаси е пълна, безукоризнена. Всички еднакво се стремятъ съ общи усилия да издигнатъ светата Рилска Обителъ на подобающата висота.

За утринните часове желѣзниятъ звънъ и дървеното клепало последователно събуджатъ мо-

наси и поклонници въ 3^{1/2} ч. сутринята. Въ 4 часа храмът е украсен съ хора отъ разни възрасти и съ най-разнородни носии. Първото впечатление е поразително. Разкошни електрически полиелей освещаватъ потайните изображения на икони и стенописи. Темплото на олтара, светите двери блъстятъ отъ позлатена украса. 4 реда икони въ разни величини и на разни светии, между които и почти всички български светци, молитвено предразполагатъ посетителите. Сладкопойни свещеници и псалтове превъзнесатъ душата на молящия се въ общуване съ Бога, съ Христа, съ Свети Иван Рилски и съ непрежалимия ни почивши нашъ Царь.

Утринните часове се сливатъ съ светата литургия, която продължава до към 8 часа. Вънъ отъ манастира, предъ източните му врата, сѫ се наредили поклонниците отъ Македония. Сериозни, съсрѣдочени въ себе си, натежени, тѣ се готвятъ за великото свещенодействие, за великия моментъ — поклонението предъ останките на О'Бозе благенопочивши нашъ Царь Освободител, чиято кончина тѣй ранна, толкова неочеквана, разжига сърдцата на всички, на всички безъ изключение българи.

Игуменът на манастира, снаженъ, представителенъ, въ срѣдата, въ дѣсно и лѣво отъ него по единъ монахъ — всички въ блъстящи раса и епанокалимавки, съ украсени отъ енголпие грѣди, водятъ шедствието. Следъ тѣхъ 2 лампади отъ чистъ восъкъ — височина 1·20 м., тежина по 5 к. всѣка, предшествуващи вѣнците — първиятъ сребъренъ въ разкошна отъ дървѣ-рѣзба рамка, вториятъ отъ копринени пашкули, — отъ с. Богданци — Гевгелийско. Сребърниятъ вѣнецъ е тежъкъ около 140 кгр. и се носи отъ петъ души, всички въ пѣстри национални носии. Следъ вѣнците официалните лица и управителите тѣла на Макед. организации.

Смирено, чинно, пропити отъ трогателно почитателния моментъ, потегляме за черквата. Слагатъ се въ дѣсно отъ гроба, край стената, вѣнци и започва панихида велика отъ игумена на манастира въ съслужение съ монаси и свещеници.

Смѣсенъ хоръ отъ любители взима участие съ пѣснопѣнието си. На вѣчна память, изпълнена трикратно, всички падатъ на колѣне. Хълдане отъ плачъ чува се изъ редовете. Започва поклонението. Двама по двама, после по четирима колѣничатъ предъ гроба, отстъпватъ мяста на други. Така всички напускатъ храма съ облекчена душа, че сѫ изпълнили единъ дѣлъ свѧтъ и повелителенъ, давайки обетъ, че всеотдайно ще служатъ на идеалите, за които работи презъ цѣлия си животъ и за които умрѣ, той, великиятъ нашъ Царь, за да оживѣе въ душите и въ сърдцата на всѣки родолюбивъ българинъ.

Вънъ на притвора поклонниците спиратъ. Делегацията отъ Кочани се е отличила.

Въ стапана тепсия въ размѣръ до 1 метъръ въ диаметъръ пуска приятна пара сваренъ около 20 кгр. отличенъ кочански оризъ, който, смѣсенъ съ захаръ, се раздава за Богъ да прости. Това нещо направи отлично впечатление всрѣдъ всички.

ВѢНЕЦЪ

Отъ 32 кгр. сребро отъ монети добито е 25 кгр. сребро проба 970% — почти чисто. Изтеглено на тѣнки нишки, отъ него е изваяна чудно красива филигравна работа, състояща се отъ корона-сребро позлатено съ цвѣтни камъни въ основата. Отъ лаврови листа съ по 12 реда отъ едната и отъ другата страна изплетенъ е вѣнецъ 1·35 на 0·95 м., завършващъ доле съ 12 тежки злато-жълти класа означаващи плодородието на Македония. 125 отъ позлатено сребро топчета, по 5 между всѣки редъ, изпъкватъ по релефно сребърните листа на вѣнца. Въ срѣдата въ барелефъ бюста на Царя, излѣнъ отъ масивно сребро по модела на Дим. Тодоровъ отъ Прилепъ, скулпторъ въ Скопие, а отъ долу надписъ:

„На своя Царь Обединител Борисъ III. — (въ лѣво) — Отъ признателна Македония (въ дѣсно).

Майсторите на така художествено изработения вѣнецъ сѫ кюмджията Митре Динковъ Петрушевъ, младъ, интелигентенъ българинъ отъ Скопие съ 7 души други майстори, тоже кюмджии и 4 калфи — всичко 12 души, които въ цѣли 22 денонощия почти непрекъснато, съ съвсемъ кратки почивки, сѫ създали толкова грамадна, толкова много красна работа.

Цѣлиятъ вѣнецъ е поставенъ въ разкошна рамка отъ масивъ орѣхъ съ символично изразителна рѣзба. Майсторътъ и, Несторъ Алексиевъ Мирчевъ, упражнява занаята си рамки, иконостаси, мраморни бюстове и паметници въ Скопие, а до 1927 г. а биль на сѫщата работа въ София, дето бѣ си създаль столарорѣзбарска фабрика въ Индустриалния кварталъ.

Негови помощници сѫ синовете му Михаилъ и Тодоръ, които заедно съ баща си придвижаватъ своето създание, за да бдятъ върху него, да го пазятъ — да не би неуки хора да повредятъ съ нещо това истинско творение на изкуството. Ученникъ на Дебърската рѣзбарска школа, художникътъ рѣзбар Несторъ продължава дейността на Петре Гарка Теледуръ отъ с. Гари, Рѣканско, който заедно съ двамата си братя и съ зета си бѣха изваяли иконостаса на църквата Св. Спасъ въ Скопие по образъ и подобие на темплото на Св. Иоана Бигоръ, най-великото творение на българското изразително изкуство.

Хора прости, но пълни съ любовъ къмъ своето свещенодействие, хора художници въ пълната

смисълъ на думата, осъзнали се представители на обществото чрезъ творчеството, за което съж рожени и отъ самаго Бога предопредѣлени — кой създаде очудващите наши и чужди художници съ своята чудно красива линия, форма и багри македонски шевици?—Кой сътвори величествената по мелодия, напъвъ и съдържание македонска пѣсень? Къде, въ кой кѫтъ на обширната ни родна земя, най-после сви гнѣзда люлката на българската, на всеславянската култура?—съ всѣка рѣзба на своето дле то, по-дълбоко врѣзана или по-плитко, изправена или наведена, нашите рѣзбари изразяватъ своите чувства по начинъ, мжно разбираемъ отъ обикновения човѣкъ. Посветени на своето изкуство, тѣ работятъ за самото изкуство, безъ огледъ на материалистъ блага, които ги очакватъ. При всѣка постигната задача тѣ се вглеждатъ въ нея, преценяватъ я и се възхищаватъ, сълзи ронятъ отъ умиление и като чели художественото имъ постижение е единствения стимулъ, който подържа тѣхното съществуване. Работили дълго време върху дадена работа, подържанъ живота имъ съ суха кора хлѣбъ, въ края на краишата тѣ не съ и добре платени и оставатъ да взиматъ отъ църковни настоятелства съ десетки хиляди срѣдства, изкупени съ тѣхните страдания и гърди, обстоятелство, което ги разорява и докарва въ отчаяние и което често пжти става причина да подирятъ друго поприще за свое препитание.

Трѣбва, наложително е да се запазятъ тѣзи носители на нашето изкуство отъ хората, които се грижатъ за живата украса на нашите храмове, славящи се толкова съ своята архитектура, колкото и съ своята рѣзба. Колко съж черквитъ ни, които успѣли да си създадатъ иконостаси, които днес удивляватъ свѣтовните ценители на изразителното изкуство?! Тѣ съ единици, а трѣбва да бѫдатъ стотици, хилядници. И защо всичко това? Защо числото на църковните ни рѣзбари е крайно ограничено.

Хора патриоти, тѣзи наши братя съ действуващи върху българина вмѣсто съ слово и писмо, които презъ време на робството съ били строго забранени, съ своите рѣзбарски творения, които крили изъ иконостаси и владишки тронове и съ изразявали символично величието и мощта на българина, неговото окаяно положение и неговите надежди за по-свѣтло бѫдеще.

Хора набожни, каквъто въобще е набоженъ македонскиятъ българинъ, тѣзи служители и украсители на народните ни храмове съ пълно религиозно чувство съ свещенодействуващи съ своето изкуство. Години подъ редъ, по цѣли дни, до тъмни нощи, въ мракъ и студъ, въ влага и несгоди, ненахранени добре, необлѣчени, безъ удобства, наредени върху своето длето, тѣ съж изразявали чувствата, които съж ги вълнували, чувства възвишени, чувства ефирни къмъ родъ и родина, и често съж намирали своя край при самата своя работа, така както често пжти славеятъ презъ май е издѣхвалъ, унесънъ въ своите трели при любовенъ захласъ.

Природно интелигентенъ, съ силно развито че-ло,—како чанакъ во гла'ата,—ако сами рѣканци се изразяватъ—живъ погледъ, речь бавна, изразителна на рѣсть срѣденъ, здравъ, плещестъ, майсторъ Несторъ внушава вѣра съ своя талантъ, съ своите, способности. Художникъ истиненъ, всестранно раз-

вить въ своя браншъ, той мисли, чувствува, превиждава всичко съ цѣлото участие на неговото съжество и своето творение изразява съ длето върху дърво, така както писатель пише съ писалка върху хартия.

Въ размѣри $2\frac{1}{2}$ на $1\frac{1}{2}$ м., рамката е изработена въ 35 дни само денемъ при достатъчна свѣтлина, а nozzle на газена лампа, и представлява отъ себе си творение, което ще сочи любовта и предаността на макед. българинъ къмъ величайшата особа на своя Царь освободител и обединител, украсение, което ще допринесе за по-голѣмата украса на храма на Св. Иоана Рилски.

Фондътъ на рѣзбата се състои отъ 4 части — старобългарска линия, извита, обгръщаща цѣлата рамка съ стара македонска рѣзба, уличена съ детелинови листа, слънчогледи, маргаритки и разни цвѣти. Две колѣничили жени — въ дѣсно на основата охридчанка, въ лѣво — скопянка — принасятъ по едно кандило. Всрѣдъ зелена морава въ дѣсно и въ лѣво, едно пиле — както се изразява майсторъ Несторъ,—безъ да подозира каквато и да е изненада, доволно отъ обикалящата го срѣда и отъ извѣршената презъ деня работа, радостно се готови за нощния си сън — свило главичката си подъ едното си крило, поши се и чака да заспи. Смѣртъта, изразена въ змия, издигнала се на своята опашка, насочва своето жило къмъ птицата.

Надава се тревога. Плаче, сълзи на цѣлия народъ се издигатъ въ видъ на пушакъ. Къмъ срѣдата, също въ лѣво и въ дѣсно по 2 ч'чулиги, отпуснали своите криле, омаломощени, убити духомъ гледатъ се една друга и се чудятъ и се маятъ, отъ де дойде тази тревога, тази изненада, питатъ се, какъ така и толкова скоро, така ненадейно е настапала смѣртъ.

Най-горе, въ срѣдата, ангелъ Господенъ поднася светата чаша — последното причащение на смѣртника. Най-доле, тоже въ срѣдата, място за кандило съ надпись подъ него: „Майсторъ Несторъ Алексиевъ и синове отъ с. Осой — Дебърска околия — последните 3—4 букви недописани, несколасали да ги довършатъ. Двама ангели, по единъ отъ всѣка страна подържатъ кандилото, което ще освѣтява на вѣчни времена бюста съ вѣнца икона.

Грамадната част отъ дошлите отъ Македония поклонници идватъ за първи пътъ Тѣ не могатъ да изкажатъ удивлението си отъ всичко видено—отъ величието на природата,—рѣчния проломъ само образува изходната точка на монастирската света Обителъ съ другите населени място — грамадни планински възвищения едно до друго, буки, борове, изправени до небеси единъ до други, зеленина и багри най-разнородни отъ край до край, потоци и рѣки, и главно старинността на светителското място — спретнато, чисто, величествено, невиждано до днесъ отъ никого другаде—свое, старобългарско, което е крепило духа и вѣрата у българина презъ вѣковетъ, изумлението на всички, какъ е могла да осъни такава мисълъ главата на великия Царь приживе — да пожелае прахътъ му да почива до мощите на великия български светия и народностъ покровителъ. Дали съ това, Той, Царътъ ни Освободител и Обединител, не е искалъ да подскаже, че само еднакви по до-

стоинство съ великия пустиннослужител хора могатъ да почиватъ подъ покрива на светия му чертогъ.

Следът обѣдъ всичкото време се използува въ разглеждане забележителностите на монастира — постницата „Св. Лука“, гроба на Св. Ивана Рилски и пещерата, въ която е живѣтелъ той, аязмoto и бележитата скала на изкушението. Отъ тамъ по не много стрѣмна пжтека се спушчаме по коритото на рѣка Рилска, място за удивление и отмора, място живописно и поетично — чакъ до монастира. Нѣмъ да бѫде човѣкъ, не може да не запѣе — толкова много, така силно картината омайва, очаровава.

Надвечеръ започва дъждъ да проваля — отъ толкова време не бѣ валѣло — чакъ отъ смѣртта на Негово Величество — та сега следъ 40 дни. Добро предзнаменование. Дали тоя дъждъ ще е повсемѣстенъ — всѣки се пита и се надѣва и се радва.

11. Х Презъ нощта силенъ дъждъ бѣ се излѣль. Въ 4 ч., както по обикновеному, утринната служба започва и завършва следъ 7 часа. Цѣлата околност е замѣглена. Не се виждатъ върховетъ на дѣрветата, нито на планините. Всичко е въ мѣгла. Вали. Пронизителна влага. Каква засуха бѣ почнала. Приятно се диша. Взимаме си сбогомъ съ домакините — мили, приветливи и учтиви хора, хора, които внушаватъ почитъ съ дѣржането и съ християнската си кротост и смиреніе.

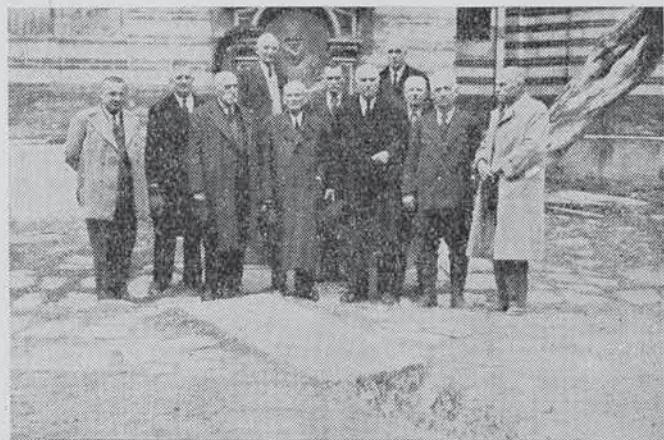
Къмъ 10½ ч. с. сме на гарата, току до самия дворъ на м-ра. Влакътъ за надоле е вече цѣль натоваренъ. Задава се другъ влакъ отъ доле. Въ отворените вагони кой както е можалъ, вече е заелъ място, като близки и познати по групово сѫ образували отъ чадъри, шалове и одеала отдѣлни покривки и едни пъять, други се смѣятъ и чакатъ минутата на тръгването.

Докато на идване всички въ vlakovetъ бѣха потънали въ разсаждения и мисли — неприятно бѣше да се чуе даже грамофоненъ звукъ изъ гари тѣ — сега — както наплакала се върху гроба на първороденъ синъ майка напуска лобното място съ облегчена душа, така, изпълнили дѣлга си, всички се връщатъ по домоветъ си съ съвършено друго настроение — по-свободни, по-доволни отъ себе си: народътъ даде всичко, изрази по най-очебиющъ, по най-трогателъ начинъ скрѣбъта си по тъй неочекваната, по тъй ранната кончина на своя вождъ — скрѣбъ спонтанна, скрѣбъ безпримѣрна, скрѣбъ общобѫлгарска, скрѣбъ не изразявана до сега, незапомнена въ свѣта.

Предстоятъ ни години, очакватъ ни събития, чито край никой неможе да предвиди, а народътъ трѣба да живѣе, да се развива, да се радва следъ като е скрѣбилъ, и безъ никой нѣкому да е подсказвалъ нѣщо, всѣки гледа да поеме общия ходъ на живота — съ очарованията и прелестите му, съ надеждите и упованията, въобщѣ съ очакването на по блаженни дни.

„Le roi est mort, — vive le roi! Това е историческиятъ повикъ на дѣржави и народи презъ цѣлото тѣхно сѫществуваніе. Умрѣ Царь Борисъ III, умрѣ великиятъ нашъ Божи пратеникъ, чито животъ — отъ идването му на свѣта до последната минута на своето издиханіе — цѣль ½ вѣкъ — само радости и упования предричаше, и не само предричаше, но и донесе — да живѣе наследникътъ на трона на старопрославения царь Симеонъ,

единородниятъ синъ на никога незабравимия нашъ Божи помазаникъ — да живѣе Царь Симеонъ II, който е изпълвалъ съ радостъ душата на бѫлгарина отъ 16. VI 1937 г. насамъ, която дата и събитие се посрѣдна отъ бѫлг. народъ съ сѫщата сила и величие, съ сѫщите трепети и упования, съ които на 29. I. 1894 г. възклица отъ радостъ

Ржководното тѣло на Илинд. орган. предъ паметната плоча, издигната отъ Съюза на бѫлг. учители въ честь на патрона на бѫлг. учителство Неофитъ Рилски

всѣки бѫлгаринъ, който има великото щастие да чуе за идването на свѣта на великия щастливецъ.

Общото въжделение на цѣль народъ сега е — Божъ да запази сегашния нашъ Царь заедно съ радостите, които изживѣ знаменития Неговъ Баша а скрѣбъ, които съпроводиха живота на последния, дано сѫ изчезнали вече заедно съ премеждията, на които бѣ изложенъ цѣлиятъ бѫлг. народъ.

Съ това съзнание, съ това общонародно желание поклониците отъ Македония се простиха съ Рилската света обител и съ гроба на великия покойникъ, запазили велики споменъ отъ свѣтото свое поклонничество.

K. Xp. Cov.

Отъ лѣво на дѣсно — седналитъ: Хр. Настевъ, Л. Джеровъ, свещеноикономъ Тома Николовъ, Ин. Лозанчевъ. Правитъ: Георги п. Христовъ и Йор. Тренковъ, снети въ с. Смилево на 5. VIII. 1942 год.

МИШЕ РАЗВИГОРОВЪ

Мише Развигоровъ е роденъ въ гр. Щипъ презъ 1872 година отъ родолюбиво семейство. Добилъ е основното и прогимназиално образование въ гр. Щипъ. Желанието на родителите му и на него било да продължи образоването си, затова Мише заминава за Кюстендил, където постъпва въ Кюстендилското педагогическо училище.

Презъ 1894 година учениците македончета образували таен революционен кръжокъ, начело на който застават нѣколко души младежи, между които е и Мише Развигоровъ.

Презъ 1895 година се почна Пиринското четническо движение — нападението на гр. Мелникъ отъ Борисъ Сарафовъ и пр.

Презъ сѫщата година Мише взима участие въ бунта на учениците и бива заставенъ да завърши курса на образоването си въ гр. Казанлъкъ.

Въ свободна България се откриваше свѣтло бѫдеще, но Мише предпочита да се посвети на борбата за свободата на Македония, завръща се въ Щипъ, става учител и деенъ членъ на В. М. Р. О., която вече бѣ стабилизирана отъ голѣмите водачи Дамянъ Груевъ, Гоце Дѣлчевъ, Т. Лазаровъ и пр. учители въ Щипъ, гдето бѣ школата на революционното движение.

Презъ 1897 година стана винишката афера, която хвърли въ затвора най-добрите и заслужили синове на родината. Между затворените отъ прословутия Дервишъ ефенди, Хамидовъ служител, е и Мише Развигоровъ, и за да спаси заловените млади хора отъ мъчения, взима върху себе си цѣлата отговорност за доставката на оръжието — пушки и бомби — и признава че е готвель възстание за освобождението на Македония. Осъденъ на доживотенъ затворъ, Мише бѣ изпратенъ въ Мала азия — въ Поддумъ Кале — да излежава наказанието си, дето престояля четири години. Следъ

пѣдварски реформи — 1902 година — бива амнистиранъ. Крайно изтощенъ физически, преследванъ отъ властите, напуска съ голѣма скрѣбъ Щипъ и заминава за България на почивка, да си поправи здравето, и тукъ го свари Илинденското възстание — 1903 г.. Следъ като подобри здравето си, отново поема борбата за свободата на родината. Той става войвода на Щипската околия. Като такъвъ той се изтѣкна като единъ отъ най-дайните и интелигентни войводи — националисти. Като делегат на Скопския революционен комитетъ презъ 1905 година, м. септември и октомври, взима участие въ рилския конгресъ, където се проявява като волеви, здравомислящи революционеръ, въренъ синъ на българския народъ. Презъ 1906 година той бива избранъ отъ Скопския окръженъ конгресъ за членъ на окръжния комитетъ и като такъвъ обикаля цѣлия окръгъ и засилва твърде много организацията въ окръга, като развива преди всичко революционна дейност, подготвява достойни борци последователи. Не малки сѫ заслуги на Мише и въ стопанственото засилване на окръга — борбата му срещу чифлигарите — бейове.

Презъ 1907 година взима участие въ втория конгресъ следъ връщането където съ 23 делегата срещу 12 застава на чисто национална почва. Следъ конгреса отново се отзовава съ четата си въ окръга и слиза въ Щипъ, където шпионско око го предава.

Заобиколенъ отъ множество войска и нежелайки да се предаде въ душмански и варварски ръже, Мише съ вѣрните си другари Петъръ Жабата, Миланъ Кръстевъ и Мише Залчевъ (Кмета) се биятъ до край и изгарятъ въ запалената кѫща. Така загина този голѣмъ и преданъ български синъ Вѣчна му паметъ.

Л. Томовъ

Щипъ и Щипско за своя синъ М. Развигоровъ и другарите му

Всенародните тѣржества въ паметъ на голѣмия революционеръ и народенъ учителъ Мише Развигоровъ и вѣрните му другари Петре Жабата, Миланъ Кръстевъ и Мише Залчевъ, загинали храбро въ борбата подтисниците на 21 мартъ 1907 година, се състояха на 20-21 ноември.¹⁾ Сутринта въ параклиса при черквата „Св. Арахангел Михаилъ“ бѣ отслужена панихида отъ мѣстното духовенство. Черковниятъ дворъ и всички околни улици бѣха задръстени отъ щипското граждансество и хилядите гости, които бѣха пристигнали нарочно за това поменно тѣржество отъ щипските села, отъ Овчеполието, отъ Скопие и отъ други мѣста на Македония. Непрекъсната върволица отъ селяни, облечени въ празнични народни носии, се стичаше отъ всички страни на града къмъ старинния храмъ. Тѣ идваха на коне, съ каруци, съ развѣти национални трибагреници и много цветя, които бѣха набрали отъ своите родни села, за да ги положатъ на лобното място на народния войвода, който

презъ най-черните години на робството бѣ станалъ тѣхъ защитникъ и съ идеализъма на апостолъ бѣ влѣль въ душите на всички крепка вѣра въ близката свобода и любовъ къмъ общобългарската родина.

Между присъствуващите официални лица бѣха: областниятъ директоръ г. д-ръ Димитъръ Раевъ съ помощникъ-директора г. Петъръ Думевъ, областниятъ директоръ на разположение при Министерството на вѫтрешните работи г. Никола Коларовъ, кметът на Скопие г. Спиро Китинчевъ, областниятъ училищенъ инспекторъ г. Василь Савовъ, областниятъ медицински лѣкаръ г. д-ръ Атанасъ Костовъ, управителятъ на Щипска околия г. Иванъ Диловъ и др. Между близките на покойния войвода личеха: съпругата му г-жа Сава Развигорова, братът г. Александъръ Развигоровъ, синътъ г. Страхиљ Развигоровъ и дъщерята г-жа Бойка Н. Коларова. Тукъ бѣха и председателятъ на Илинденската организация въ България г. Лазаръ Томовъ, г. Димитъръ Лазовъ — отъ управата на сюза „Юнакъ“, видниятъ революционеръ деецъ г. Коста Ципушевъ, бившиятъ Кумановски войвода г. Кръстьо Лазаровъ, познатите дейци отъ македон-

¹⁾ На 20 ноември вечеръта се състоя заря съ церемонии. Присъствуваха граждани, селяни и войници, говори начальникъ на дивизията.

ското освободително движение г. г. Ангел Узуновъ и Славко Гърличковъ, както и много другари и четници на войводата.

Отъ черквата се образува грамадно народно шествие, начело съ черковни хоругви, почетна рота войници, духовенството, учащата се младежъ и бранници. Презъ старите щипски улици шествието се отправи къмъ мястото, където е изгорялъ живъ войводата Мише Развигоровъ, подъ самата градска крепость „Хисаря“. Три обширни тераси, грижливо подредени съ цвѣтни алеи, представляватъ сега тази живописна мястност, която преди повече отъ 36 години стана лобно място на най-храбрите и вѣрни синове на Щипъ. На срѣдната тераса, между низките схлупени покриви на стари домове, се издига красивъ мраморенъ паметникъ. Отъ двете страни горятъ жертвеници. На почетна стража стоятъ млади, мургави войници.

Всички улици сѫ буквально задръстени отъ народъ. Мнозина сѫ се покачили на покривите на близките къщи. Духовенството и официалните лица едвамъ си пробиватъ путь до паметника. Тукъ се отслужи кратка заупокойна молитва.

При изпѣването на „Вѣчна памет“ множество смирене колѣничи и въ този моментъ

сякашъ цѣла Македония бѣ колѣничила въ единъ поклонъ и сякашъ мълвѣше една молитва за упокоение духа на безсмѣртните герои.

Подиръ това стана освещаването и откриването на паметника, на лѣвата страна на който, върху мраморна плоча, е издѣлбанъ надписъ: „Всичко за родината — нищо за насъ“, а отъ дѣсно: „И твойто име само катъ мълвѣха — умираха безъ страхъ“. На срѣдата на паметника е поставена широка мраморна плоча, върху която съ златни букви е написано: „Мише Развигоровъ, Петре Жабата, Миланъ Крѣстевъ, Мише Залчевъ — 21 мартъ 1907 година“.

Следъ откриването на паметника, архиерейскиятъ намѣстникъ произнесе кратко слово, а кметът на града г. Никола Раевъ говори за смисъла на това всенародно чествуване. Отъ името на щипското гражданство той благодари на всички, които сѫ подкрепили Общогражданския комитетъ за построяване на паметника.

За живота и революционните подвизи на падналите герои говори учителятъ г. Димитъръ Недковъ, другаръ и сподвижникъ на Мише Развигоровъ. Той описа подробно историческото време, презъ което сѫ работили Мише Развигоровъ и неговите другари, участието на щипяни въ революционните борби, както и жестоките изпитания, на които е билъ подлаганъ този градъ следъ Винишката афера.

Отъ името на регентите, българското правителство и населението въ Скопска областъ произнесе пламенна речь областниятъ директоръ г. д-ръ Димитъръ Раевъ, който положи и разкошилъ вѣнецъ. Произнесоха подходящи слова и положиха вѣнци още: командирътъ на дивизията въ Щипъ г. полковникъ Никола Алексиевъ — отъ името на военния министъръ и войската, г. Спиро

Китинчевъ — отъ гражданството въ Скопие, г. Лазаръ Томовъ — отъ Илинденската организация, г. Василъ Савовъ — отъ министъра на народното просвѣщение и всички учители и ученици въ Скопската областъ, управителътъ на Горно-Джумайската околия г. Стефанъ Ивановъ — отъ областния директоръ и населението на Горно-Джумайска областъ, кметът на Кочани г. Михаилъ Караколовъ — отъ кочанското гражданство. Положенъ бѣ вѣнецъ съ подходящи думи и отъ името на видните македонски революционери г. г. Иванъ Михайловъ, Жоро Настевъ и Владо Куртевъ. Вѣнци бѣха положени и отъ мобилизираните щипяни при Първи коненъ полкъ, отъ Македонската студентска корпорация „Шаръ“ въ София, отъ Щипското благотворително братство „Тодоръ Алакандровъ“ въ София, отъ г. Михаилъ Саневъ — председателъ на Щипското благотворително братство „Тодоръ Александровъ“ въ Скопие, отъ гражданството на Радовищъ, отъ учащата се младежъ въ Щипъ, отъ щипското работничество, отъ културно-просвѣтните и родолюбиви дружества въ Щипъ, отъ бранници и отъ всички села въ Щипска околия и Овчеполието.

Следъ полагането на вѣнците се състоя грамадна манифестация, която мина презъ централната улица на града.

Войската, учащата се младежъ, бранници, селските групи, начело съ кметовете и организациите, минаха въ церемониаленъ маршъ предъ официалните лица,

които бѣха заели мяста въ нарочно построена трибуна предъ Общинския домъ.

Въ салона на Юнашкия домъ общината даде обѣдъ на официалните лица и гостите. Въ речите, които бѣха произнесени презъ време на обѣда, бѣха изтъкнати много свѣтли страници отъ славното минало на Щипъ и Щипско. На обѣда говори и председателятъ на Илинденска организация Л. Томовъ, който обрисува М. Развигоровъ като националенъ борецъ и апелира къмъ присъствищите за сговоръ и единение въ тежките времена, що преживѣваме. Хорътъ при мястната сѣмѣсена гимназия изпълни нѣколко народни пѣсни, които бѣха изпратени съ вѣдомствени ржкоплѣскания отъ присъствищата.

Съобщение отъ Р. тѣло

На 8 септември 1943 г. д-во „Илинденъ“ въ гр. Неврокопъ е имало общо членско събрание, въ което настоятелството е дало отчетъ и е избрано ново настоятелство въ съставъ:

Председателъ: Илия П. Ивановъ

Подпредседателъ: Ив. Бл. Кюлевъ

Секретарь-касиеръ: Вангелъ П. Ангеловъ

Членове: 1. Илия Трендафиловъ Стоевъ
2. Георги Ангеловъ Анджовъ

Контролна комисия:

1. Ангелъ Панд. Бузалаковъ
2. Хараламби Алексиевъ Исаковъ
3. Атанасъ Георгиевъ Гушевъ

Пожелаваме имъ успехъ.

ОТЪ СОФИЯ ДО СВ. НАУМЪ

Вториятъ ден на Великденъ. Една голѣма дружина се събра сутринта рано предъ главната гара. Хорътъ на софийските учителки заминава за Македония. Ние сме поласкани — въ Македония ценятъ нашето изкуство и чрезъ насъ искатъ да пиятъ възторга отъ родната пѣсень.

Ние сме поласкани, но това е твърде малко. Ние сме развлечени, защото отиваме въ Македония.

На кого трѣба да благодаримъ, че ни се удава възможността да изпитаме тия вълнения — на тѣзи, които бѣха любезни да ни поканятъ или на тѣзи, които съ цената на толкова лични усилия се постараха да поставятъ хора на софийските учителки на стѫпало, че да бѫде добре оцененъ. Защото едно пѫтуване отъ София до Св. Наумъ въ днешни времена е луксъ, недостъженъ за единъ учител, като частно лице. Вънъ отъ това, въ нашето пѫтуване бѣха включени обекти, които, въобще, сѫ недостъпни днесъ. Кой може да отиде днесъ на Св. Наумъ?

Но вече е 8 $\frac{1}{2}$ ч. Следъ малко влакътъ за Кюстендилъ тръгва.

Удобството да пѫтувашъ като частица отъ еднаrenomirana организация виждашъ още при първото качване въ влака. При единъ претоваренъ влакъ, ние имаме отдѣленъ вагонъ, дето се настаниваме безъ притѣснение.

Влакътъ тръгва. Всѣки е въ плenъ на едно трепетно очакване. Спирkitъ до Кюстендилъ отминаватъ бѣрзо. Тѣ не привличатъ вниманието. Интересното е отъ Кюстендилъ нататъкъ. Отъ тамъ почва Македония — Македония, която създаде Илинденската епопея, Македония, която създаде имена-легенди, която роди Гоце Дѣлчевъ, Тодоръ Александровъ, Мара Бунева, Македония, която премина презъ огъня на адски страдания и пакъ оцѣля, Македония, която пази споменитъ за толкова слава, Македония, която прие въ прегрѣдките си толкова кости и кръвъ.

На Кюстендилската гара ни чакатъ четири хубави автобуса. Дѣржавата е организирала редовнитѣ съобщения между Скопие и Кюстендилъ. И отлично ги е организирала.

Кюстендилъ отдавна е вече задъ насъ. Всѣки иска да бѫде по-близо до прозореца. Де бѣше „черната граница“? Де бѣха „вълчитъ ями“? Нѣма я вече черната граница. До основи сѫ сринати свидетелствата за една неправда. Тамъ, дето нѣкога бѣше здѣнието на срѣбърския граниченъ постъ, сега има купчина камъни. Тамъ, дето нѣкога теленитѣ мрежи спираха братската прегрѣдка, сега минава едно първокласно шосе, което бѣрзо създава спойката между тѣзи, които толкова години бѣха раздѣлени. Кога успѣхме за две години само, при тежките условия на войната, да създадемъ тия пѫтища? Има разлика между робство и свободенъ животъ. Преди две гѣдини робската неволя бѣ смазала и земя и хора по начинъ, че и безъ телени мрежи личеше, до де е българска уредба и отъ де-чужда. Днесъ всичко малко по-малко се уединява.

Автобуситѣ пълзятъ по Девебайръ. Ние се промъкваме презъ Криво палански проходъ и назаваме въ мѣста, които сѫ били аrena на епични

борби. Шофьорътъ ни показва въ далечината една голѣма скала, която съвсемъ наподобява образа на Вазова, съ погледъ обрнатъ къмъ Македония.

При Страцинъ сме. Това мѣсто като че ли е предопределено да кристализира споменитъ за всички велики битки. Страцинъ помни грохота на Балканската война, помни и великата война, а ехото на германския освободителъ походъ още не е загълхнало. Околнитѣ стрѣмни дълго ще помнятъ напъна на германските танкисти, които само следъ едно масово нахълтване сѫ сломили срѣбъската съпротива. Тукъ-таме още се виждатъ разрушени танкове. А тия каски, върху прости дървени кръстове? Тамъ сѫ гробовете на танкистите!

Минаваме презъ тая костница, за да навльземъ въ Криво паланското поле.

Ние пѫтуваме на втория ден на Великденъ. Навсѣкѫде ни срѣща празнично настроение. Ето първото македонско село. Всрѣдъ селото на пѫтя е хорото. Колитѣ спиратъ. Първото желание бѣше веднага да се наловимъ на хорото, после се отказахме. Какъ можеше такива прашни да влѣземъ въ това чисто, бѣло хоро. Да, бѣло хоро. Всички жени — облѣчени въ бѣлоснежни калчищи ризи. Само престиликитѣ, краятъ на политѣ и ржавитѣ внасяха тѣмни петна въ тая бѣлота. Тукъ тия неуки жени бѣха вшили своя усѣтъ за цвѣтъ и форма. Да можеше да се купи. Уви, това не е стока, сѫ която се търгува. Днесъ е толкова трудно да се направи тоя накитъ.

Гледаме тия македонци въ празнична премѣна заловени на хоро. Това е цѣло удоволствие. Дали празничното имъ облѣкло ги прави така тържествено сдѣржане въ всѣко движене! Ако види човѣкъ македонско хоро, игрено на самото мѣсто, ще изгуби охота да го гледа пречупено презъ разбирането на всевъзможни недозрѣли интерпретатори на народния ни танецъ.

Бѣлото хоро е прекрасно, но Скопие е далече. Трѣбва да тръгваме. Първите тръпки на едва доловима екзалтация минаватъ вече. Една се възхищава отъ прекрасния имъ български езикъ. Друга се възхищава отъ високия имъ духъ, като си припомня думитѣ на една селянка: „Двайсетъ и три години тука бѣфме, ама главата ни бѣше тамо, во Бугария“. Сега тѣ сѫ щастливи. Вѣрно, животъ имъ материално е по-тежъкъ, но сега е война и накрая това не е важно, важното е, че ние сме заедно. Трета е удивена отъ уважението, кое то тия хора хранятъ къмъ българския учителъ. Тѣ търсиха нѣщо за мене въ кръчмата, но не намѣриха. Направиха упрѣкъ на кръчмаря — тукъ е главенъ пѫтъ, толкова хора минаватъ, а ядене не се намира. Кръчмарътъ се заинтересувалъ, отъ де сме и какви сме. Когато чулъ, че сме учители отъ София, извикалъ: „Учители! Ами що не писафте по-рано. И ягища ке найдефме и бира, за васъ сичко ке се найдеше“. Тоя култъ къмъ учителя се забеляза навсѣкѫде изъ Македония.

Националниятъ възторгъ вече ни е обхваналъ. Какъ да покажемъ, че тая земя ни е скжпа, че ние мислимъ и чувствуващъ, тѣ както мислятъ и чувствуватъ тия прекрасни хора. Само въ пѣсната душитѣ се сливатъ. Шофьорътъ разбира добре тия нѣща. Той е даль вече знакъ. И се занизватъ

познатите прости, непретенциозни пѣсни, но които всѣки българинъ съ жаръ пѣ: „Мила родино, ти си земенъ рай“, „Отъ Черно море до Охридъ“, „Хубава си, моя горо!“. Какъ да ги не пѣшъ, когато чувашъ отгласа имъ по цѣлата македонска земя.

Ние летимъ вече презъ Кумановското поле. Тия, които за првъ пътъ идватъ въ Македония, правятъ признания: „Колко сме се лъгали. Кой ни вѣлпи, че Македония е само чукари? Тая плодна земя ли наричатъ чукари?“

Направили сме само една крачка въ земята, за която срѣбъската пропаганда изкова толкова лъжи, и сърдцата ни туптятъ въ нескриванъ възторгъ. Чакайте, следъ равното Кумановско поле — житницата на Македония — идва Скопското поле съ своите прекрасни жита, макове, лозя, овощия.

А какво ще кажемъ, когато видимъ Пелагония — царството на тютюните? Голѣмата част отъ доходитъ на бивша Югославия идѣха отъ тютюните на Пелагония.

А Ресенското поле съ прекършените отъ плодъ дървета?

А Охридското поле съ бадемите, смокините и ягоди, каквито въ цѣла България нѣма?

И това сж само полетата, презъ които върви нашиятъ путь. На лѣво и на дѣсно оставатъ други, неподозирани за настъ богатства.

Съ усѣта на изгладнѣли хора ние вече предчувствувахме всички гастрономически предимства, които ще ни предложи тая земя. По предварително разузнаване ние знаехме, че тукъ има млѣко — идеалното на днешния денъ. По-скоро да стигнемъ въ царството на забранения плодъ. „Мила родино, ти си земенъ рай“ еква съ нова сила.

Най-хубавото кисело млѣко е въ Куманово, но ние нѣмаме време дори да го помиришемъ.

Да запазимъ апетитите си за Скопие, а презъ стѣклата на колите да хвѣрлимъ бѣгло погледъ на града Куманово — 20,000-денъ градъ. Улиците — нѣкои павирани, нѣкои — криви, тѣсни съ турски калдърьми. Градоустройството — лищено отъ стиълъ. Старо и ново примѣсено въ безредица. Обаче, богатъ градъ и доста оживенъ. Има гарнизонъ, голѣма гара, гимназия.

Колко трѣба да вѣрвимъ, за да излѣземъ отъ Кумановското поле? Отекчихме ли се? Не — радваме му се, защото то е българско, радваме се на тия хубави житни и царевични ниви.

Едва сме се измѣкнали отъ Кумановското поле, предъ погледа, додето очи виждатъ, се разтваря Скопското поле. Въ далечината се вижда Шаръ, цѣла въ снѣгъ. Нашата пѣсень става още по-буйна. Ние искали Люботрънъ да вѣрне ехото на пѣсенъ за Шаръ.

Вечерната дрезгавина се е спуснала вече. Въ далечината трептятъ електрически свѣтилини. Наистина ли това е Скопие? Ето чуващите вече и привета на Вардар, виждаме неговата тѣмна снага, която здравите цименти се мѫчатъ да укроятъ.

Ношъ е вече, утре ще се любуваме на столицата на Македония.

Първиятъ денъ отъ нашето пѫтуване е завършенъ. Утре е първиятъ ни концертъ въ Македония.

Концертътъ е опредѣленъ за 27 априлъ, 7 ч. вечеръта въ залата на Военния клубъ. Представи-

телитѣ на гражданская и военна власт и всички, които ценятъ родната пѣсень сж тукъ. Хористите, въ своите пъстри униформи, сж една декорация за сцената. Преди да се почне, сж казани нѣколко думи, които да разтълкуватъ предъ слушателите нашите цели. Ние сме тръгнали, за да прѣснемъ по четиритѣ краища на нашето отечество звучитѣ на родната пѣсень. Не родната пѣсень, тѣй както звучи въ устата на народния пѣвецъ. Не, тя служи само за градиво. Огъ нея тукъ-таме се подаватъ следитѣ на чужди елементи. Тия чужди елементи трѣба да се махнатъ. Върху чистата основа изниква модерната българска пѣсень, издѣржана въ народенъ стиъл. Нашите млади компонисти използватъ тоновото и ритмично богатство, което народната пѣсень крие и като гоprechупватъ презъ своя личенъ мирогледъ, ни го даватъ освободено отъ всички чужди наслойки. Ние трѣба да сме особено внимателни, когато изграждаме модерната българска пѣсень, внимателни къмъ стила. Подозира ли се, какво народностно значение има това? Ритмитѣ на пѣсенъта по-точно отъ всичко друго сж опредѣлятъ народностната ни граница.

Формата на новата пѣсень е малко непонятна. Ние сме се нагърбили съ трудната задача, да култивираме у нашите слушатели усѣтъ къмъ новата форма. Ние сме единъ авангардъ въ туй отъношение. Нашиятъ хоръ е първиятъ, който поставя въ репертуара си, изключително, творбите на новите български композитори. Секретарката на хора, г-жа Витанова, е поела грижата за това представление. Тя използува една статия по той въпросъ отъ г-нъ Голѣминовъ.

Занизватъ се следъ туй творбите на Пипковъ, Кутевъ, Голѣминовъ, Хаджиевъ, Добри Христовъ, Стефановъ и др.

Ние сме доволни. Скопската публика ни прие добре. Поканени сме да участвуващеме въ художествената вечеръ на следващия денъ.

Този денъ бѣше най-интересниятъ отъ престояването ни въ Скопие. Предоставенъ ни е да се налюбуваме на Скопие. Достатъченъ ли е единъ денъ, за да надникнешъ изъ всички кѫчета на тоя слънчевъ градъ, девизътъ на който е: „Блести и благоенствува“.

Разбира се, ние се задоволяваме само съ най-важното. Придружени отъ единъ агентъ на националната пропаганда, презъ голѣмия мостъ на Вардаръ ние минаваме въ старата част на града, която се нарича Турска махала. Това е стариятъ градъ — съ криви тѣсни улици, покрити съ калдърьми. Отъ дветѣ страни схлупени кѫщи, останали отъ турско време. Тукъ-таме се извишаватъ минаретата на джамиите. Тукъ живѣятъ турци и малко българи, повече бедно население. Тукъ, обаче, сж и най-интересните нѣща въ Скопие: църквата Св. Спасъ. Куршумли ханъ, голѣмата джамия, старата крепостъ.

Ако човѣкъ отиде въ Скопие и не влѣзе въ черквата „Св. Спасъ“, лишава се отъ едно рѣдко естетическо изживѣване. Църквата се намира всрѣдъ едно чисто дворче, потънало въ зеленина. Отвѣнъ тя не привлича погледа. Както всички църковни постройки презъ робството, тя не е трѣбвало да се натрапва на погледа. Нѣколко стѣната надолу водятъ въ храма. Ограничени въ своята възможностъ да покажатъ вкусъ въ външния обликъ на постройката, нашите стари майстори сж

вложили цѣлото си изкуство въ вѫтрешната украса. Години наредъ сѫ работили двама майстори Петре и Макария отъ Дебърско, за да ни завеща-ятъ иконостаса на църквата „Св. Спасъ“. 50 мил. лева сѫ давали англичанитѣ, за да пренесатъ тоя иконостасъ въ Лондонския музей.

Изработенъ е отъ масивен орѣховъ мате-риалъ. Всичко е единъ общъ блокъ, върху който сѫ издѣлбани формите съ длето и чукъ. Съ единъ вроденъ усътъ за форма и съразмѣрностъ, между декоративно-разположенитѣ клони съ листа и пло-дове, сѫ включени разни сцени изъ стария и новия завети, тукъ таме въ мѣстенъ колоритъ — Богородица напр., е облѣчена въ Дебърска носия. Фигуритѣ сѫ дадени въ тѣхната първична простота.

Въ дѣсната частъ на иконостаса сѫ вдѣлбани образитѣ на майсторитѣ въ време на работа, а отдолу надписъ: „Перви майсторъ Петре Филиповичъ отъ Гари и Макария отъ Галичникъ 1824 год.“.

„Куршумли ханъ“ пѣкъ е нѣкогашенъ „керванъ сарай“ — сбирка на керванитѣ. После е билъ превърнатъ на затворъ. Отъ дветѣ страни на дългите коридори сѫ разположени килиятѣ — тѣсни, низки, безъ прозорци, отъ никаде свѣтлина — сжински гробове. Ето килията, въ която е лежалъ Тодоръ Александровъ. Отъ желѣзо трѣбва да е билъ човѣкътъ, който 40 дни е прекаралъ въ тоя гробъ.

Днесъ тоя мраченъ затворъ о превърнатъ въ музей за стариини, събирані изъ Македония.

По-край голѣмата джамия минаваме безъ да влѣземъ. Отъ минарето ѝ се вижда цѣлия градъ, като на дланъ.

Вече сме предъ „Калето“ — крепость строена още въ византийско време. Сага служи за затворъ. Намира се на една висока скала надъ Вардара. Отъ тукъ хвѣрляшъ погледъ къмъ цѣлия градъ. Рѣката Вардаръ го раздѣля на две — стара частъ (турска махала) и нова частъ. Новата частъ пѣкъ се дѣли на две — българска частъ (съвсемъ занемарена презъ робството) и срѣбъска частъ. Тукъ сѫ живѣли преселниците сърби и тукъ сѫ вложени всички грижи на срѣбъската властъ. Улицитѣ — широки, свѣтли, кѫщитѣ кокетни съ хубави градини. Тукъ е Военниятъ клубъ, пощата, Народната и Земедѣлска банка, театърътъ, института за здравеопазване, радио-студиото, гарата — тя, наистина, е гордостъ за Скопие. Тая частъ на града завѣрша съ просторна градина, къмъ която спада и зоологическата градина. Двата брѣга на Вардара се свързватъ съ нѣколко голѣми моста. Вечеръ картината е прелестна. Надъ главния мостъ се вижда само вѣнеца отъ електрически лампи, които се отразяватъ въ водите на Вардара. За две години свободенъ животъ Скопие е претърпѣло промѣна въ най-положителенъ смисълъ. Скоро той нѣма да има съперникъ между нашите провинциални градове,

Затваряме въ споменитѣ си прелестната гледка, която се открива отъ Калето и продължаваме обиколката. Бѣгло минаваме французското гробище и отиваме да се поклонимъ смилено предъ скжпи светини. Скроменъ вѣнеца полагаме на мѣсто, дето преди 15 години една плѣменна жена показа на тиранина, какъ българката знае да брани народната си честь. Въ цимента, който обуздава водите на Вардара, е вградена жълта мраморна плоча. Тукъ преди 16 години Мара Бунева уби

срѣбъския полицай, който водѣше следствието по дѣлото на студентитѣ. После скжпи на брѣга съ грѣбъ къмъ водата и прониза младото си чело съ останалия куршумъ. Вардаръ отнесе нанѣкаде нейния трупъ, като ни остави само вѣчния споменъ за нейния подвигъ. Вѣчна да бѫде паметта ѝ!

Секретарката на хора, г-жа Витанова, съ нѣколько прочувствени думи ни върна къмъ туй време на тирания и подвигъ. Хорътъ изпѣ „Вѣчна паметъ“. Сълзи блестятъ въ очите на всички.

Другиятъ вѣнецъ е опредѣленъ за тия, които изковаха бойната слава на българина. Въ Скопското гробище има братска гробница съ надписъ: „За падналитѣ за родината отъ 1915—1918 год.“. Словото на г-жа Витанова е една отронена сълза. „Вѣчна паметъ“ бѣше отгласътъ.

Последниятъ вѣнецъ отнасяме на германското гробище. То е въ съседство съ нашето. Столици гробове, добре поддържани и всички еднообразни. Синоветѣ на една далечна страна оставиха своите тихи домове на северъ и гонейки нѣкаквъ блѣнъ, спрѣха на вѣченъ покой тукъ. Четемъ — различни имена, изъ различни градове на Германия. Възрастъта е само еднаква — 18, 19, 20 год. Страдна Македония, твоята земя е била жадна за живителната струя на младата имъ кръвъ! Не ти ли стига-ше кръвта на роднитѣ чада?

Г-жа Витанова презъ сълзи произнася своето слово. Нашето „Вѣчна паметъ“ звучи като сподавенъ вопълъ. Самотни покойници, вашите гробове сѫ жадни за влага. А тѣзи, които биха ги напоили съ обилни сълзи, сѫ далече на северъ. Спете тихо, цѣла Македония плаче за васъ!

Нашето тѣжно поклонение завърши. Малка обѣдна почивка. Следъ обѣдъ ще видимъ язовира на рѣка Треска — чудото на Скопие. Отъ дирекцията на пропагандата оставиха на наше разположение единъ голѣмъ автобусъ. Придружени бѣхме отъ единъ отъ агентитѣ на националната пропаганда.

На 32 км. отъ Скопие, въ една планинска тѣснина, презъ която тече рѣка Треска, е издигнатъ голѣмъ бентъ, който спира течението на рѣката. Образувало се е по тоя начинъ едно грамадно езеро съ дължина 7 км. То по-скоро прилича на фиордъ.

Обратно за Скопие. Довечера ни чака втори-ятъ концертъ. Публиката вече е изпълнила залата на Народния театъръ, а втората кола твърде за-къснява. Г-жа Витанова утложава съ словото си нетърпеливата публика. Тя имъ говори за значе-нието на пѣсенъта, тая пѣсенъ, на която служимъ и ние. Пѣсенъта ни е свързвала презъ робството, свързва ни и сега. По пѣснитѣ ние познавахме, че сме единъ народъ. Пѣснитѣ за Гоце Дѣлчевъ, Dame Груевъ, Тодоръ Александровъ се родиха тукъ, а се пѣятъ чакъ до Дунава. Пѣснитѣ за Ботевъ, Левски, Караджата изникнаха отъ Балканъ, а се пѣятъ чакъ до Охридъ.

Нашето гостуване въ Скопие е завършено. Любезнитѣ домакини ни канятъ на прощална ве-черя въ най-голѣмия ресторантъ на Скопие „Македония“. Великолепни ястия, великолепни пития, вдъхновени слова. Въ една блестяща речь г-нъ Коларовъ ни разгърна въодушевлението на свободна Македония. Той схваща добре нашата роля като майки, като учителки и като апостоли на родната пѣсъ. Председателката на хора, г-жа Исаиев-

ва, отъ името на всички, благодари на г-нъ Коларовъ за богатия приемъ и ценното съдействие, което ни се указа. Наздравица за Негово Величество за родината, за свободна Македония.

Отъ съседнитѣ маси съюзнически герои наблюдаватъ това мило тържество. Тѣ иматъ твърде много право да не бѫдатъ само зрители. Нашата покана приематъ съ радостъ. Програмата е вече изоставена. Вечерята се превърна въ „Концертъ по желание“. Тѣ желаеха да чуятъ нашите пѣсни, ние искахме да чуемъ тѣхните. Отъ езика имъ твърде не разбирахме, нито тѣ отъ нашия. Чрезъ пѣсните, обаче, бързо се разбрахме.

Единъ часа следъ полунощъ, а утре ни чака пътъ. Два дни, натежали отъ спомени, сѫ вече отминали. Утре, въ 7. ч. трѣбва да сме на Скопската гара. Тръгваме за Прилепъ. Утре влакътъ ще ни понесе къмъ Пелагония — сърдцето на Македония. Канятъ ни и въ Велесъ. Жалко, време нѣма. Ще отминемъ Велесъ — Македонското Търново, което най-добре познава силата на Вардара и което разтваря радушно прегрѣдка за всѣки роденъ братъ. Отдалече поне да можемъ да го зърнемъ.

Тежъкъ е пътъ отъ Скопие до Прилепъ. Тежъкъ е съ тия многобройни тунели. На колко мѣста влакътъ трѣбва да се промъква презъ утробата на Бабуна. Най-сетне излизаме на Прилепското равно поле. Тютюните се зеленѣятъ, а тополите се впили чакъ въ небесата. Марковите кули се виждатъ вече. Една крепость, вградена въ тия стрѣмни каменисти могили за онова време, наистина, е била непристъпна.

Подъ кулите, вграденъ като че въ самите скали, се вижда старинниятъ монастиръ „Св. Арахангелъ“. На една отъ колоните предъ монастира е вдълбанъ единъ отъ най-старите български надписи, съ дата 996 год.

Далече на хоризонта се очертава Златоврѣхъ, а подъ него монастира „Трескавецъ“. Монастирътъ е съществувалъ още презъ 1334 г. и се издига върху рушевините на староезическо светилище.

Прилепската гара — множество народъ, букети, военна музика. Представителите на разни културни организации ни поднасятъ приветствията си.

Прилепъ ни показва, че не напразно се слави като крепость на българщината и като градъ съ пословично гостоприемство. Всѣки желае да има гостъ. Но ние сме само 62-ма. Единъ прилепчанинъ се моли: „А бре, нѣма и за мене човѣкъ. Еденъ каковъ да е човѣкъ“.

Другъ — беденъ коларъ — намѣрилъ все пакъ място да даде гостоприемство на две соф. учителки. Точно този денъ обаче, му се случва нещастие. Трѣбва да погребва баща си. Но той изоставя погребението и идва да посрещне скѫпите си гостеники. Когато му казватъ, че не бива такава жертва да прави, той отврѣща: „Дошли учителки отъ София, азъ на погребение не одамъ. Баща ми — изживѣлъ си го живототъ. Се свѣрши, вѣкъ неговата“.

Въ Прилепъ си починаяхме както трѣбва. Леглата бѣха идеално чисти, любезнотъта на хората — затрогваща.

Прилепъ се отличава рѣзко по свойтѣ нрави отъ останалите македонски градове. Законите на патриархалната уредба тукъ още не сѫ изоставени. Домовете сѫ наредени въ издѣржанъ стариненъ български стилъ. Една новостъ е внесена отъ освобождението насамъ. Въ всѣка къща, на-

редъ съ иконостаса, сѫ портретъ на Царя, Царицата и Престолонаследника. Негово Величество е миналъ преди време инкогнито презъ Прилепъ. Прилепчани, макаръ и късно, разкрили инкогнитото. Тѣ сѫ щастливи и отъ толкова и никой не пропуска да отбележи този случай. Тѣ сами изтѣватъ, колко е голѣма разликата между Кралъ Александъръ и Царь Борисъ. Кралъ Александъръ единъ пътъ миналъ презъ Прилепъ и цѣлъ полкъ войници го охранявали. За честь на прилепчани, въпрѣки всички заплахи, единъ не е отправилъ нѣкаква дума за поздравъ. На излизане отъ града, тиранинътъ ги е благословилъ съ думитѣ: „Дебелоглави българи!“

Дълбоко впечатление е направило туй, че Негово Величество е пѫтувалъ съ Князъ Кирилъ. Прилепчани коментиратъ: „Кралъ Александъръ изпрати брата си на заточение, а нашиятъ Царь — навсѣкѫде съ князъ Кирила“.

Царското семейство не само въ Прилепъ, но и въ цѣла Македония е предметъ на най-дълбоко уважение и почитъ.

Тамъ се критикува всичко наредъ. Но когато се стигне до Царя — какво може да се каже за него, освенъ най-хубавото. И това съвсемъ не е лицемѣрно, защото се боятъ. Никакъвъ страхъ не е могълъ да застави македонците да тачатъ Кралъ Александъръ и да внасятъ портрета му въ кѫщицѣ си. А сега въ всѣка македонска къща безъ изключение, нѣщо повече, въ всѣка стая на дома ще видите Царското семейство, обградено съ най-голѣма обичъ. Има разлика между конвенционалното внимание и топлотата, подхранвана отъ най-искрена преданостъ.

Всички, съ особено страхопочитание, слушатъ да имъ се разказва за живота въ двореца. А тѣзи, които сѫ имали щастие да разговарятъ съ Царя или Царицата, ще го разказватъ съ гордостъ презъ деветъ колѣна. Следъ освобождението една делегация отъ охридчанки е ходила при Царицата. Такава добра била, такава мила. Разговаряла съ тѣхъ като обикновена домакиня — какъ си редять кѫщите, какво ядене най-обичатъ, какъ го готовятъ. Обещали ѝ, когато дойде въ Охридъ, да ѝ месять баклава. Брашното за баклавата се пази още най-грижливо. Все нѣкога Царицата ще дойде.

За Прилепъ разполагахме само съ нѣколко часа. Случихме се въ деня, когато става панихида въ стария „Марковъ градъ“ подъ кулите, сега село Варошъ. Това бѣше единъ парадъ на народни носии отъ цѣлия прилепски край.

Въ градоустройствено отношение Прилепъ е е най-зле отъ всички македонски градове, които видѣхме, макаръ да има богато население. Той е такъвъ, какъвто турцитѣ сѫ го оставили. Сърбите така сѫ си отмѣщавали на тия заннатени българи. Въ 20-хилядния Прилепъ нѣма ни едно свѣтсто училище. Старото българско училище, на всѣка тухла, на която пишело „Бълг. народно училище“, сърбите изгорили преди да избѣгатъ. Сега отъ него стърчатъ само почернѣли зидове.

Концертътъ въ Прилепъ се състоя въ Юнашкия домъ. Публиката има правилно отношение къмъ нашата пѣсень. Прилепъ е най-музикалниятъ градъ въ Македония, —тоще преди освобождението на България е основано първото музик. общество.

Бѣхме приветствувани отъ кмета на града.
Дейкова
(Следва)

Ревизионната чета въ Битолския революционен окръгъ

5.

При Вардаръ. Раздѣлата съ радовишката чета за Тиквешкия районъ

Отъ с. Раклещъ съ радовишката чета, при тиха и приятна ношъ, на 3. X. ст. ст. превалихме къмъ Вардарията. Звездите по небето, мълчаливо блестящи, трептѣха надъ дремящата привидно вардарска долина.

Зора се пукаше, когато дветѣ чети мълчаливо се сврѣхме за денуване въ склупените неприятливи търла за зимуване на овце, разположени въ единъ уютенъ преслабъ на около единъ км., отъ лѣвия бръгъ на Вардаръ. Неспокосна изолирана обстановка, но съ романтично мястоположение. Още при настаниването ни за прикрито денуване въ овчитѣ търла, профуча влакътъ отъ Скопие за Солунъ и съ траканията на колелата си оглушаваше пробуждащата се отъ миражния си сънъ околностъ. При първите слънчеви лжчи се откриваше предъ очите ни широкъ и все по даденъ дивенъ кръгозоръ съ шумното извиване на Вардаръ въ низините между кичестите възвишения къмъ Солунъ. Отваждъ Вардаръ по Криволашкото поле се очертаваше платото на ж. п. линия.

— До тукъ е моето царство. Границата на моя районъ — самодоволно и словохотливо заговори радовишкиятъ войвода Стаменъ Темелковъ. Прѣку Вардаръ — прибави той — е Тиквешкиятъ районъ. Тукъ можемъ спокойно да си починемъ и да се настанимъ. Азъ ще взема грижата за смѣна и провѣрката на часовитѣ.

Следъ обѣдъ, изтѣгнати въ шубрака надъ овчото зимовище — търлата, мястоположението ни улесни за по-ясна ориентировка на околността. Тукъ сѫщевременно ни овладя и миражътъ отъ рѣдкото съзерцание на оманата природа съ кичестото корито на голѣмата македонска рѣка къмъ югъ. Това, обаче, никакъ не изключваше и мисълта ни за предстоящия ни маршрутъ при настїпването на ношта. По-особено бѣше съсрѣдоточено вниманието ни за преодоляване несгодите съ преминаването на пълноводния предъ насъ Вардаръ.

Колкото и привлѣкателенъ съ вълшебните си извивки, презъ есента и зимата Вардаръ създаваше особени грижи на организацията за преминаването му. Общо бѣше убеждението, че Вардаръ е природна вътрешна граница въ Македония съ по-голѣми изненади за преминаването ѝ отъ четите и за обслужването на междусъседните райони при пренасяне оржие и материали за организацията. Всички мостове и по-удобни бродове бѣха завзети и се пазѣха денонощно отъ специални джандармерийски и войскови отдѣления. Това положение постави въ не малки грижи и на съ. Отъ начина на преминаването ни, обаче, всѣки ще се убеди, че за В. М. О. Р. О. не сѫществуваха никакви граници и непреодолими прѣчки за постигане своята цель. Чрезъ добре организирани пунктове и тайни канали за обслужването на междусъседните революционни райони чрезъ преданни и изпитани на дѣлото куриери и салджии, които не се спираха предъ нищо, преминаването се обслужваше съ усърдно и идеално рѣдко увлѣчение.

Макаръ усамотени, не скуча, а въ приятни беседи неусътнно мина деня. Радовишкиятъ войвода,

съ своята словохотливостъ, доста ни увлѣче съ разказите и обясненията си за географското разположение на съседните райони, разклоненията на планините и по особено за стратегичните пунктове и по-важни населени мяста отваждъ Вардаръ — въ Тиквешкия районъ, кѫдето, съ настїпването на ношта, ни предстоеше да отидемъ. Особено важни бѣха за насъ сведенията за разположението на войсковите части и джандармерийските постове, които охраняваха платото на ж. п. линия въ криволашкото поле и тия при гара Криволакъ.

За нашето пребиваване въ търлата знаеше само ржководителът на организацията въ с. Липовицъ.

Привечеръ той се яви. Следъ като ни доброса, рапортува, че е уредено пренасянето на четата ни отваждъ Вардаръ съ специаленъ салъ и че сѫщата ношъ нарочни куриери ще ни придружатъ до Неготино, кѫдето ни очаквали.

Слънцето бѣше залѣзло. На вардарската долина се бѣше спуснала вече ношъ. Даде се нареддане момчетата да бѫдатъ готови за путь. Радостъ. Ношната тишина се нарушиаше само отъ вълшебния плѣсъкъ на бързите вълни на Вардара. Тукъ-тамъ по небето заблѣщукаха малки звезди. Долината дишаше спокойно. Македония въ тази октомврийска ношъ се унасяше за сънъ и заспиваше, ала нейните борци бѣха на поста си. Ржководителът на организацията ни уведоми, че трѣбва да приближимъ къмъ брѣга на рѣката. Въодушевено вълнение облада въ този моментъ момчетата. Явно разчуствуванъ въ екстаза си, едно отъ тѣхъ почна и веднага се подвзе тихо въ хоръ отъ всички любимата имъ пѣсенъ!

Македонио, робина клета.

Всѣки денъ скрѣбишъ, майко свещена.
Всѣки денъ губишъ храбри момчета,

Но недей охка, майко блаженна!

Само съ кръви, жертвъ велики,
Ги ще да вкусишъ отъ свободата.
Робството черно, грознитѣ мжки.

Ти ще премахнешъ само съ борбата! . . .

До като раждашъ достойни чада,
Които знаятъ, какъ да умиратъ,
За честь и правда и за свобода.
Твойте тириани ще да треператъ!

Изпѣха я въодушевено, защото тази пѣсенъ бѣше и популярна въ честь на трагично загиналиятъ презъ 1898 г. въ Прилепъ македонски труженци Хр. Чемковъ, А. Гавазовъ и Стоянъ Лазовъ.

И нищо чудно, че пѣхме. Нощитѣ бѣха наши. При огледъ на утрешния денъ можехме и да играемъ и всичко да правимъ. Обладани отъ страхъ, че има комити, презъ ношта турцитѣ не излизаха на мегданъ.

Съ такова въодушевление приближихме къмъ брѣга на Вардаръ и завзехме опредѣлението „кей“, въ очакване да дойде предназначения салъ за пренасянето ни. Тъмно и нищо не се виждаш около насъ. Мътнитѣ води на Вардара, засилени отъ

дъждоветъ, ровъха безспирно глинеститъ бръгове на своето корито, свличаха се съ плавенъ шумъ и се преливаха една следъ друга между гъститъ върбалаци и храсталака по двата бръга. Усилащиятъ се шумъ отъ вълните на придошлиятъ води на Вардара заплашваше неумолимо всички неблагоразумникъ да наруши стоноветъ й, за да я преplува, камо ли да я преброди и съ най-опитенъ конъ.

Радовишкиятъ войвода Стаменъ не се отдалъ, до като не се увѣри, че стжихме на отсрещния бръгъ на Вардара. Отначало той се угижи, че на опредѣленото време не последва никаква парола за присъствието на куриери на отвѣдния бръгъ. Нетърпеливъ, извади две стъклени парчета и на интервали зацаха три пжти. Повтори и потрети, ала отговоръ непоследва. Явно смутенъ, даде нареддане на момчетата отъ четата си да обиколятъ въ лѣво и дѣсно отъ насъ около бръга съ по-голѣмо напрежение на слуха. Следъ малко той отново зацаха по-силно. На отсрещния бръгъ се чу имитиранъ птичи гласъ на косъ. Това бѣше уговорената парола — отговоръ. Стаменъ веднага отново зацаха бѣзо три пжти. Птичия гласъ отново последва.

— Разбрано — каза Стаменъ, обрѣщайки се къмъ Давидовъ. Готовете се!

Приятно шумѣше придошлата мжтна вода на Вардара. Нѣкаква необикновена черна плосъщ, въ която се очертаваше силуетъ на правостояща човѣшка фигура, се движеше като привидение въ дѣсно надъ поврѣхността на водата.

— Това е салътъ, съ който ще ви пренасяте — каза Стаменъ.

Подъ измѣренъ жгълъ по течението, тайнствено салътъ се движеше и приближаваше къмъ бръга. Чувахъ, или така ми се струваше, че се пѣе... Може би, това бѣше и халюцинация подъ впечатленията ми на свещенодействието, което ставаше този моментъ, като изъ приказкитъ, при мрачната тишина на нощта, която приковаваше въ своя чаровенъ сънъ Вардарията. Такива зрелища не се случватъ, нито се виждатъ всѣкога въ живота!... Изповѣдвамъ се. Не мога да намѣря достатъчно хубави думи да изразя по-точно впечатленията и вълненията си, които изпитахъ въ този часъ...

Следъ нѣколко минути, салътъ спокойно наближи и спрѣ точно предъ насъ — на импровизирания вардарски „кей“, както шаговито го назовавахме.

„Пилота“ му — салджията, бѣзо, скочи и го завѣрза за една върба. Следъ това той дойде при насъ, поздрави ни и рапортова, че на отсрещния бръгъ ни чакатъ нарочни куриери, които ще ни улеснятъ въ по-нататъшния маршрутъ. Сѫщевременно той обясни, че началството взело всички мѣрки за успѣшното ни преминаване ж. п. трасе и пр.

Това бѣше едно свещенодействие предъ олтаря на освободителното ни дѣло, за което трѣбва всички да се поклонимъ за преданната и безупрѣчна дейност на мѣстното българско население въ този край.

Т. Давидовъ даде нареддание и всички момчета, които бѣха на стража, дойдоха при насъ. Сѫщото направи и радовишкиятъ войвода Стаменъ. Тукъ стана и раздѣлата на дветѣ чети.

— Това е вашиятъ „корабъ“ — обади се ше-

говито Стаменъ, сочейки на момчетата сала и прибави: „Както виждате, безъ никаква парада и безъ платна е. Оригиналенъ, но сигурна работа!...“

— Да, да, бай Стамене! — обади се едно отъ момчетата. — По-сигурно въ свободна Македония, ако останемъ живи. Шеговити закачки и смѣхъ последваха между всички..

Раздѣлата ни съ радовишката чета бѣше мила: Давидовъ съ прочувствено назидателни думи къмъ Стамена и момчетата му, изрази особена благодарность и задоволство за ценното другарско съдействие при пребиваването ни въ района имъ. Въ края той подчертава, че напускаме радовишкия районъ съ отлични впечатления.

— Дано водите на Вардара, които ще ни раздѣлятъ тази нощъ, да доживѣемъ да ни събератъ пакъ радостно, но свободни тамъ, кѫдето се втичатъ — Солунъ, въ свободна Македония! — бѣха последните думи на Т. Давидовъ.

Пренасянето ни съ сала стана на два пжти.

Нашиятъ „корабъ“, както го нарече Стаменъ, бѣше подъ пълна „парада“ — готовъ да тръгне. Първата група отъ четата ни съ отдалъ. началяникъ Д. Дечевъ се качи и отпътуваха. Тѣ окупираха отсрещния бръгъ на Вардара и салътъ се завѣрна обратно за насъ. Качихме се и ние съ Т. Давидовъ, като настанихме и останалитъ момчета отъ четата. По указание на салджията, за да се запази необходимото равновесие при движението на сала, подредихме се прилекнали съ дѣсното колѣно, като при стрелба. Останаха прави — стоешкомъ, само салджията, като опитенъ кормчия и Т. Давидовъ, като „командантъ“ на импровизирания ни „корабъ“. Така го назовахме всички шаговито и избухна смѣхъ съ закачки отъ самия Давидовъ...

Салътъ потегли и почна да се отдалечава отъ бръга, плъзгайки се планомѣрно въ ношната дрезгавина надъ вълните по пълноводното корито на Вардара. Идилия! Колкото романтична и поетична, толкова и страховита. Малъкъ наклонъ отъ нарушеното равновесие бѣше достатъченъ да бѫдемъ завлѣчени немилостиво отъ вълните. Радовишката чета която остана, не се виждаше вече на бръга.

— До виждане, Стамене! — извика Давидовъ. Но той не чу и не се обади...

Когато бѣхме вече къмъ срѣдата на шумящия съ бѣрзотечните си води Вардаръ, като по чудо, едно нервно обладание на младежкия ни бунтарски копнежъ се изрази съ неволно излияние на чувствата ни къмъ вълшебния стонъ отъ вълните... По вдѣхновение, или незная какъ, затананикахъ захласнатъ:

Буйниятъ Вардаръ, шумно се лѣе...

Още не бѣхъ произнесъ втората дума, спонтанно, като по заповѣдь се подвзе въ хоръ и продѣлжи отъ всички:

„Македония за насъ милѣе,
За нея ни ще да умреме...“

Разчувствување, пѣше и Давидовъ. Съ гордо въодушевление пѣше и нашиятъ пилотъ — салджията. Пѣха всички. И нещешъ ли, почнаха съ по-голѣмъ ентузиазъмъ:

„Край Вардара високи чукари,
Въ чукари зелени пърнари.
Въ пърнари млади момци лежатъ.
Въ срѣдата младъ войвода седи.“

И на момци тихо имъ говори:
Ой ви момци, млади македонци.
Тая вечеръ Вардара ке минемъ,
Утре вечеръ Криволашко поле . . .

При ясенъ ритъмъ, изразяващъ и копнежа на македонския бунтовникъ — революционеръ, пъсънта огласяваше тайствено ношната тишина по двата бръга на голъмата македонска река. Младежката тиха хорова мелодия се сливаше съ вълшебния шумъ на мъжните й води.

Така съ пѣсни, чувствуващи се волни и свободни като гордата орлица, весело стигнахме и слѣзохме на дѣсния бръгъ на Вардара.

Мислехъ си и казахъ въ себе си: добъръ сюжетъ! Защо ли не съмъ поетъ, за да излѣя поетичното си вдъхновение и да възпѣя гордо голъмата река на борческа Македония? . . . Защо ли не съмъ и писателъ да дамъ поне художественъ изразъ на тѣзи преживѣни епични епизоди отъ революц. дейностъ въ Македония? . . .

При стъпването ни на дѣсния бръгъ, приветливо ни посрещнаха изпратените отъ Неготино двама куриери. Добросаха ни любезно и рапортаваха за възложената имъ мисия отъ ржководителя на организацията, за положението въ Неготино и за пътя ни до тамъ. Въ разговора ни, помладиятъ отъ тѣхъ, явно разчувстванъ и обладанъ отъ борческото си въодушевено настроение, запита: „Защо по-високо не пѣхте? Ние всички комитетски пѣсни си ги пѣемъ и по сватбите. Тукъ при Вардаръ и въ гората — прибави той — е нашето царство. Пѣйте свободно . . .

Загледахъ умилено това христисмо момче и казахъ: И ние ги пѣемъ, мило братче, но споредъ мѣстото. Знаешъ ли, какво значи комитълъкъ? .. Но все пакъ се съвзехъ да запазя четнишкото си хладнокръвие. За да избѣгна погледа му, втренчихъ очи въ шумящите води на Вардара и съ комична важностъ промърморихъ: Ше стане и това, моето братче! Македония ще биде наша и свободна. За нея трѣба всички да работимъ и да се боримъ.. .

Въ това време Давидовъ изказа благодарности на нашия „пилотъ“ — салджията, като го възвхали за усърдието му въ борбата съ стихиите на реката за благополучното ни пренасяне и се сбогувахме. Тутакси той се залови за работа и следъ малко съ салътъ се отдалечи отъ бръга, за да го прибере незабавно въ базата му. Следъ това дадохме и уговорения сигналъ на отвѣдния бръгъ за Стаменъ — радовишкия войвода, който остана следъ раздѣлата ни, че може да отпътува съ четата си, защото и ние ще тръгнемъ за Неготино. Веднага последва такъвъ и отъ него и чухме положителния сигналъ — отговоръ.

Ние бѣхме вече въ Тиквешията, кѫдето нѣмаше районна чета. Обслужващо се отъ съответните легални ржководни тѣла на организацията въ селата и окол. административенъ центъръ Карадарци, а за полето около Вардаръ — отъ ржководното тѣло въ Неготино. Презъ Тиквешкия районъ трѣбаше да минемъ сами за Прилепския, обслужвани отъ мѣстни куриери на организацията. Тръгнахме.

Xp. Настевъ
(Следва)

ЕВСТАТИЙ АВРАМЪ ЧАЛЬОВСКИ

Съвсемъ неочеквано загубихме видния членъ на Илинденската организация Евстатий Чальовски. На Илинденъ той поднесе поздравленията на Македоно-одринското опълчение — съ топли думи, съ голъма радост — на другия денъ скоропостижно почина.

Спечелилъ сърдцата на всички, които го познаваха, устроено му бѣ едно погребение, рѣдко виждано въ София.

На 4. VIII. по обѣдъ Ржководното тѣло на организацията ни се поклони предъ тленните му останки и изказа съболезнованията на илинденци на неговия баща и на домашните му за тѣй ранната му кончина.

На 5. сутринта опълчото му бѣ отслужено отъ Неврокопския митрополитъ Борисъ въ съслужение съ много свещеници. Владиката каза думи за българите отъ Кичевско-Дебърския край, които напълно откаждествяват ролята, която тѣзи наши братя съ играли презъ вѣковетъ за запазване народностния духъ на българина въобще. Цвѣтистъ изразъ, дѣлбока мисъль, пълно красноречие — ето качествата на всѣка речь на Преосвещенейния митрополитъ и само вещъ стено-графъ може точно да ги схване.

Отъ страна на Илинд. организация говори г. К. Христовъ, който между другото каза:

„Ваше Високо Преосвещенство, опечалени близки!

Присѫтствуващите на последнѣе цѣлуване на единъ отъ най-издигналиятъ се български граждани, на единъ отъ най-достойнитъ представители на Мак. българи, взель дейно участие въ изграждане на материалната култура на бълг. дѣржава.

Дейността на Евстатий Чальовски е обширна и всестранна и не може да се обгърне въ една кратка надгробна речь.

Миль и кротъкъ, уменъ и честенъ, предвидливъ и далновиденъ, всепреданъ синъ на своето отечество, той прояви своя патриотизъмъ още въ ранното свое сѫществуване. Когато макед. българинъ бѣ развилъ знамето за своето освобождение, Евстатия, безъ да гледа материалното сѫществуване и благата, които родителите му бѣха обезпечили, на 17 г. възрастъ грабва оржието и съ пушка на рамо като най-обикновенъ, четникъ преброжда цѣлата македонска земя и се отзовава въ своя роденъ край да буди вѣрата у своите сънародници за скорошното имъ освобождение.

Съ четитъ на Максимъ Неновъ, на поручикъ Атанасовъ — Късчето и на Мише Развигоровъ той взима участие при страшните сражения на пл. Голакъ, при върха „Чавките“, на „Китка“ при Султанъ тепе, въ които сѫ загинали достойни наши братя, връща се на нѣколко пъти въ свободната българска земя, дето се сформирватъ наново четитъ, а неговите родители умиратъ отъ страхъ

по своя невръстенъ още синъ и правята всичко възможно, за да го прибератъ при себе си.

Но разпаленъ духъ, готовъ да прегърне всичките опасности, които го очакватъ, подчинява ли се на другъ зовъ предъ зова на отечеството, кое то той обича най-вече отъ всичко друго? Това е презъ 1903 год.

Презъ ужасната пролѣтъ на 1904 год. подъ войводството на *Ив. Дуковъ* *Пендаровски* и *Гале Кръстевъ* *Цергоски* — и двамата Галичани — следъ 39 дневно пѫтуване, придружено на всѣка стѫпка съ опасности за живота, четата пристига въ с. Тресонче, дето бива посрещната по най-трогателенъ начинъ отъ мѣстните българи.

Рисковетъ, които поель 18 год. младежъ Евстатий въ тоя край, гъмжащъ съ разбойници — арнаути, сѫ нечути.

Безъ да губи присъствие на духа, безстрашенъ, той броди изъ всички рѣкански села и е срещалъ самия Дамянъ Груевъ и съ своето умение и такът става причина да бѫде избавенъ отъ плѣнъ самиятъ великъ апостолъ на Макед. револ. организация. — Dame.

Животътъ на скжия нашъ покойникъ представлява цѣлъ нанизъ отъ благодетелно сѫществуване. Интелигентенъ и благовѣзпитанъ, той бѣше миль събеседникъ и полезенъ човѣкъ не само за своето семейство, но и за всички, които имаха честъта да беседватъ съ него, безъ огледъ дали тѣ изхождатъ изъ най-висшитѣ срѣди на нашето общество или пѣкъ отъ простата работна маса.

Красивъ тѣломъ и духомъ, той внушаваше непринудена почитъ къмъ всички и отъ всѣки бѣ търсенъ и уважаванъ.

Рѣдко съчетание на добродетели!

Много рано той си замина отъ тоя свѣтъ! Илинденци се покланятъ предъ неговата свѣтла паметъ!

България губи единъ отъ най-достойнитѣ свои представители, а загубата, която претърпява неговото семейство е неизразима.

Отрѣза се дѣсната рѣка на неговия старъ баща.

Дано неговиятъ братъ и неговитѣ наследници следватъ неговия примѣръ и съ трудъ и Божие благословение замѣнятъ неговата загуба, за да може събирателното др-ство „Аврамъ Чальовски“ да продължи своето безупрѣчно преуспѣване за честь и хвала на бълг. индустрия, на която той бѣше единъ отъ най-достойнитѣ представители“.

Общата почитъ и уважението, което общество храни къмъ Евстатия Чальовски се азриха най-блестяще на 12 септември на панихидата извѣршена отъ Неврокопския митрополитъ при пъленъ храмъ Св. Недѣля по-случай 40 дни отъ смъртта му.

Въ тоя денъ въ кжата на покойния се яви една делегация начело съ свещеника и кмета на с. Бусманци, Софийско, въ което село Чальовски недавна бѣ построилъ фабрика за захарни изделия, която дава препитание на голѣма част отъ населението на селото.

Въ красива речь кметът на селото съобщи, че читалищното настоятелство е наименувало селското читалище на името на покойния Евстатий Аврамъ Чальовски, а свещеникът прочете и вржчи протокола, съ който селяните сѫ извѣршили този актъ.

Въ касата на Илинденската организация постапи сумата 20,000 лв. отъ съб. др-ство „Аврамъ Чальовски С-ие“ въ даръ за починалия Евстатия Чальовски (квит. № 897 отъ 10. VIII). Ржков. тѣло на орг. благодари най-сърдечно на дарителите.

КУЗО МАНЯКСКИ

(Продължение отъ кн. 7 (147)

Четата се отзовава въ Солунъ, когато турцитѣ били сразени. На гара Соровичъ имъ секазва, че само като грѣцки доброволци могатъ да продължатъ пѫтуването въоръжени. Съ възмущение тѣ отхвѣрлятъ неблагосклонното предложение на гр. властъ, връщатъ се обратно въ Солунъ, предаватъ оръжието си въ бълг. коменданство и по единично всѣки се прибира въ родното си село.

Кузо Манякски не пропустналъ да изпълни своя дѣлъ къмъ родъ и родина, щомъ му се отдавало случай да стори това. Въ Солунъ, на пѫть съ четата си за роденъ край, внесълъ въ полза на тамошния кпонъ отъ Бълг. Червенъ кръстъ 60 долара.

Въ началото на своите леки победи срещу турцитѣ, гѣрцитѣ, начело съ своите власти, прокарвали замисъла си да погубятъ българщината въ завзетитѣ отъ тѣхъ страни, предпазливо, внимателно, хитро и самонадеяно. Протекли меденитѣ военни месеци безъ никакъвъ отзувъ на пѣклени имъ намѣрения, българското население достойно и невъзмутимо проявява своята националност и очаква съ нетърпение българска войска да завладѣе земята му. Поробителите, изгубили надежда и търпение въ очакванието си, че българитѣ доброволно ще се самопризнаятъ и се

върнатъ въ лоното на елинизма, се нахвѣрлятъ срещу всичко, чо е българско съ една небивала злоба, ожесточеност и хищническа настъреност. Почнали да преследватъ виднитѣ българи-свещеници, учители, бивши войводи и четници. Първи жертви сѫ станали свещеникъ Шишковъ, архейръски намѣстникъ въ гр. Хрупинща и Кириакъ Шкуртовъ отъ с. Старичени, бившъ Костенарийски войвода. Тѣ, като „смутители на новите порядки“ били тикнати още презъ м. януарий 1913 г. въ затвора „Еди-куле“ и били пуснати на свобода почти следъ една година, когато „завоевателите“ си осигурили напълно господството надъ леко и незаконно завладенитѣ отъ тѣхъ български земи.

Подъ ужаситѣ на грѣцкия тероръ попадна и Кузо Манякски. На 18 май 1913 г. той отива на пазаръ въ с. Нестрамъ. Мѣстната полицейска власт го залавя и подъ силенъ конвой го закарва въ Костуръ. Стефанъ Мальосъ Дукасъ, коменданть на града и бившъ водачъ на многобройна грѣцка банда, го посрѣща и го изпраща. подигравайки се съ най-светия и въжделенъ идеалъ на българитѣ — освобождението на родината имъ. Следъ 5 дни пакъ го арестуватъ и го държатъ подъ арестъ цѣли 25 дена. Мальосъ не сполучи да накара Кузо да се откаже отъ своето славно минало, да плюе

на него и да се обяви за финъ елинъ. Нарежда да го подложатъ на тѣлесни изтезания, дано се осъзнае и опомни. Отвеждатъ го въ полицейската участъкъ въ с. Четиракъ. Още при пристигането му, старшиятъ, въ присъствието на десетъ полицаи съ пръстъ му посочва монастира „Св. Никола“ надъ с. Сливени и го пита: „Ти ли опожари тая гръцка светина, ти ли напои земята съ гръцка невинна кръвъ“? и го удря съ юмрука по устата толкова силно, щото му счупи два предни зъба. Тормозенъ цѣлата ноќь, другия денъ сутринта подъ силенъ конвой го отвеждатъ въ Костуръ. Пътъ се отбиватъ въ чифликъ Манякъ, забиратъ жсната и децата му и заедно съ него представятъ ги на Стефанъ Малъосъ Дукасъ. Подложенъ били арестувани съ на нечуванъ тероръ, какъвто болната гръцка фантазия може да измисли. На двора изкопаватъ яма подобна на гробъ, изправятъ предъ нея Кузовица и децата ѝ и ги заставятъ да кажатъ, какво вършилъ Кузо презъ турско време надъ невинни гърци и ако откажатъ, заплашвали ги, че ще ги заровятъ живи. Тоя мораленъ тормозъ, колкото жестокъ, толкова и глупавъ, се повтори нѣколко пъти презъ деня, безъ да постигнатъ джелатитъ целта си — признаването за измѣжуванитъ гърци. Привечеръ сѫщия денъ освобождаватъ жената и децата на Кузо, а него задържатъ. Задържанъ билъ по това време и Търпо Бузльо отъ с. Четиракъ, бившъ четникъ, после войвода, замѣстникъ на покойния Колю Добролитски. Следъ 11 дена отъ арестуването имъ освобождаватъ и двамата. Кузо заварва домашнитъ си ужасени и въ безнадеждно състояние за него-вото и своето сѫществуване. Той не можа да ги успокои и да изтръгне отъ гърдитъ имъ дълбоко залегналия кошмаренъ страхъ, внущенъ имъ отъ Малъосъ. „Нѣма спасение отъ тия проклети гърци“, често и болезнено възразявала Кузовица. „Тѣ ще ни погубятъ“, добавяше тя. Предчувствията имъ се сбѫднаха. Неумолима смъртъ проби пътъ между домашнитъ на Кузо Манянски. Сѫщата година умира майка му, слѣдващата — жена му, презъ — 1915 дъщеря му 15 годишна, а презъ 1916 г. — синъ му Спасъ, 17 годишенъ.

Прескѣпитъ многобройни жертви не сломиха патриотичния духъ на Кузо Манянски. Поставяйки свободата на родината надъ всичко, той посрещна голѣмото семеино нещастие хладнокрѣвно. Леко изпилъ горчивата чаша, увѣренъ въ осѫществяването на народния идеалъ — освобождането на българските земи. Скоро лѣвътъ ще си вземе падащия му се пай. Очаквайки това, той не напусна родно огнище. Надеждата му се оправда, но не се увѣнча съ успѣхъ. Българска войска пристига въ Костурско. Единъ патруленъ разездъ посещава чифликъ Манякъ. Кузо съ съселянитъ си му устройва тѣржествено посрещане и небивало угощение. Ликуващъ на конъ, той придружава разезда въ обиколката му изъ Хрупищко, обладанъ отъ всички патриотични чувства, отъ национална гордост и доволетворени въжделения отъ мисли, че часа за оплата на врага настъпи. Но скоро се тури край на тоя избликъ отъ радостни мечти. Българската войска трѣбва да отстъпи. Това нерадостно за мѣстните българи събитие, за мно-зина отъ тѣхъ и сѫдбоносно, било известно на

гръцките власти. Тѣ подирили живо участвуващите при посрещането на българската войска, за да ги накажатъ, за дето проявили своите национални чувства. Кузо, знаейки, какво го очаква, не се предава на врага, а прибѣгва въ бивака на българската войска, находяща се на мѣстността „Фурка“ между гр. Костуръ и ч. Манякъ. Придружаващъ отстѣпващата войска часть, той се отзова въ Битоля. Тукъ той обрзува чета отъ 30 души, избѣгали и тѣ по сѫщия начинъ. Доброволците заминаватъ за Рѣсенъ, оттукъ пресъ с. Звезда за Корча и се зачislяватъ въ партизанския отрядъ на капитанъ Н. Левтеровъ. Не се мина много време, по силата на едно нареддане отъ Министерството на войната, доброволците бѣжанци се уволняватъ. Кузо Манянски и Христо отъ с. Вѣмбелъ сърдечно молятъ Левтеровъ да ги остави въ отряда си. Молбата имъ била удовлетворена и до край водѣха борба срещу французи, англичани и сърби. Прибираятъ се заедно съ българските войски въ София. Отъ тукъ Кузо заминава за Нови пазаръ, наелъ воденица, а впоследствие, като не му вървѣло, стигналъ до общински служащъ — пѣдаръ.

Плодовитата дейност и придружаващите я несгоди, неволи и терзання не направиха Кузо Манянски недоволенъ, надутъ и претенциозенъ. Служилъ на отечеството си идеално и съ пълно съзнание на своя дѣлъ къмъ родъ и родина, той винаги е билъ скроменъ и непретенциозенъ, тѣзи добродетели и до сега не сѫ го напуснали. Не парадиралъ съ своето минало да търси работа, а се уповава на личния си и честенъ трудъ. Загубилъ, както видѣхме по-горе първи рожби, той остава още главната морална и материална опора на семейството си. Макаръ и надъ 70 годишенъ, той върши и сега една скромна общинска служба.

Г. Христовъ

„Една отъ най благороднитъ черти на българската история е, че църквата е била всѣкога нераздѣлна отъ народа. Св. Климентъ, Патриархъ Ефимий и Отецъ Паисий въ своята дейност представляваха, както никой другъ въ тѣхното време, скърбите и въжделенията на българския народъ.“

Царътъ.

„Въ този малъкъ стълбецъ отъ мѣдрости могатъ да се видятъ и погледитъ, идентъ и оценитъ на Великия Царь за миналото и настоящето на българския народъ, както и „вѣруютъ“ и заветитъ Му за бѫдещето — едно ценно напаждение за малки и голѣми рѫководители на българските сѫдбини.“

Царътъ.

РЖКОВОДНО ТВЛО
на
ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ
№ 1549
18 ноември 1943 г.
СОФИЯ

ОКРЖНО

Господинъ Председателю,

Известно Ви е, че ХХV обикновено Народно събрание, четвърта сесия, прие закона за отпускане народни пенсии на особено заслужилите въ освободителните борби дейци.

Много от нашите другари получиха вече пенсионните си книжки и други пъкъ, които имат право, ще ги получатъ. Ще иматъ търпение, понеже съ постъпили 9500 заявления, та персоналът няма възможност да прегледа и привърши всички пенсии. Има и много наши другари по незнание или други причини пропустнали срока 3 май 1943 год., Държавенъ в-къ бр. 24 от 3 февруари, макаръ, че имат право, съгласно закона, да получатъ народна пенсия.

Ржководното тѣло счита за свой дългъ да Ви уведоми по редъ следното:

1) Съ докладъ подъ № 1357 отъ 24. 9. т. г. до господинъ Министра Председателя поиска:

а) Да се продължи срока за отпускане народни пенсии, за да могатъ всички наши другари пропустнали срока да подадатъ молба за да получатъ заслужено народни пенсии;

б) Да се дадатъ и на илинденци привилегии, както на другите родолюбиви организации, като напр. намаление при пътуване по желѣзниците, при лъкуване въ болница, намаление таксите при постъпване на децата имъ въ училище и пр.

2) Както Ви съобщаваме нѣколко пъти вече II томъ „Освободителните борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ излѣзе отъ печатъ. Всѣки илинденецъ и всѣки добъръ родолюбецъ трѣбва да притежава и двата тома — I и II, за да се запознае всестранно съ епичните освободителни борби.

3) Съ настъпването на новата 1944 год. всички дружества да пригответъ отчетите си, да се отчетатъ предъ Ржководното тѣло и предъ дружествените общи събрания.

4) И тази година организацията реши да издаде календари „Илинден“ съ ликовете на видни дейци. Календарътъ е подъ печатъ и дружествата да направятъ своите поръчки.

5) Всѣко дружество да даде точния си адресъ, на който ще получаватъ писмата и др. пратки, за да не ставатъ грѣшки.

Нѣкои дружества съмѣтатъ, че назначението имъ е само да издаватъ удостовѣрения. Г-нъ Председателю, изтѣкнете предъ членовете, че организацията ни има голѣми задачи, особено въ тѣзи сѫдбоносни времена, да бѫдемъ стожери, както въ миналото на народъ и държава и да се грижимъ и работимъ за пълното, освобождение и обединение на всички бѣлг. земи подъ скрѣпъта на Царь Симеонъ II, достойния наследникъ на Царя Обединител Борисъ III.

Председателъ: Л. Томовъ

Секретаръ: Ив. Лъомчевъ

II томъ Освободителнитѣ борби на Македония

Ръководното тѣло на Илинденската организация съобщава, че II томъ отъ Освободителните борби на Македония вече излязе отъ печатъ.

Дъло на покойния нашъ другаръ Хр. Силяновъ, ученъ и поетъ, рево юционеръ и общественикъ, въ този трудъ сѫ очертани всичкитѣ борби, всичкитѣ страдания, които македонскиятъ българинъ понесе следъ възстанието отъ 1903 г. противъ обединилите се сръбски и гръцки кръстъ съ полумесеца съ единствената целъ да сломятъ борческия духъ на създателите на величавата илиндена епопея.

Периодът отъ 1904 г. до есента 1908 г. съ хуриета е изпълненъ съ подвизи, които величаятъ дългото на българина. Постоянно борейки се съ общите врагове по цълото протежение на заробената страна, продължавайки да друса изъ основи трона на Червения Султанъ, българинътъ въ Макед. сломи всъкакви сръбски и гръцки попълзновения върху чисто българската земя и доразви нищожните мюрџигески реформи, като доведе джандармерийския контролъ на Европейския държави и обосoblението на Македония въ финансово отношение — отдълянето ѹ отъ общата турска казна.

Императорската среща въ Ревалъ пъкъ подготви всецилото обосoblение на Македония въ отдълна политическа и административна единица и откъсването ѹ отъ властта на султана. Това предизвика лъжливия хуриетъ, който доведе балканската войка и събитията, които днесъ бушуватъ изъ цъдия свътъ и го разклащатъ отъ основи.

Книгата — стр. X + 570 — разкошенъ печатъ, тръбва да биде настолна за всички илинденеци, за всички българинъ.

Цена за II томъ обикновена хартия 160 лв., луксозна хартия 200 лв., за I томъ — 100 лв.

Поръчки до Ръков. тѣло на Илинд. организация,
ул. „Пиротъ“ № 5 — София.

За 5 и повече екземпляри отстѫпка 20%.

Чекова сметка 52-21

Телефонъ 2-19-32